

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СУДЬЯЛАР ОЛИЙ КЕНГАШИ
ХУЗУРИДАГИ СУДЬЯЛАР ОЛИЙ МАКТАБИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
PhD/37/27.02.2020.YU.107.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ЖАҲОН ИҚТИСОДИЁТИ ВА ДИПЛОМАТИЯ УНИВЕРСИТЕТИ

АЛЛАЁРОВ ЖАХОНГИР ТОШПЎЛАТОВИЧ

**ФУҚАРОЛИК ВА ИҚТИСОДИЙ ИШЛАР БЎЙИЧА ХАЛҚАРО
СУДЛОВЛИЛИК ИНСТИТУТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

12.00.03 – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

**юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (Doctor of Philosophy) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2022

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси
Content of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD)
Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Аллаёров Жаҳонгир Тошпўлатович

Фуқаролик ва иқтисодий ишлар бўйича халқаро судловлилик институтини
такомиллаштириш3

Allayorov Jahongir Toshpolatovich

Improvement of the institution of international jurisdiction in civil and economic
cases25

Аллаёров Жаҳонгир Тошпулатович

Совершенствование института международной подсудности по гражданским
и экономическим делам
.....43

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ
List of published works.....48

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СУДЬЯЛАР ОЛИЙ КЕНГАШИ
ХУЗУРИДАГИ СУДЬЯЛАР ОЛИЙ МАКТАБИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
PhD/37/27.02.2020.YU.107.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ЖАҲОН ИҚТИСОДИЁТИ ВА ДИПЛОМАТИЯ УНИВЕРСИТЕТИ

АЛЛАЁРОВ ЖАХОНГИР ТОШПЎЛАТОВИЧ

**ФУҚАРОЛИК ВА ИҚТИСОДИЙ ИШЛАР БЎЙИЧА ХАЛҚАРО
СУДЛОВЛИЛИК ИНСТИТУТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

12.00.03 – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

**юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (Doctor of Philosophy) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2022

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2019.3.PhD/Yu299 рақам билан рўйхатга олинган.

Докторлик диссертацияси Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетидида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (Ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.sudyalaroliymaktabi.uz) ва «ZiyoNet» Ахборот-таълим порталида (www.ziyo.net) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Эргашев Восиджон Ёқубович,
юримдик фанлар номзоди, профессор

Расмий оппонентлар:

Наериев Илҳом Исмоилович,
юримдик фанлар доктори, профессор

Сафоева Садоқат Мусоевна,
юримдик фанлар номзоди

Етакчи ташкилот:

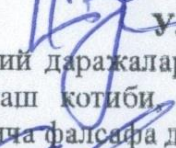
Тошкент давлат юримдик университети

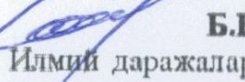
Диссертация ҳимояси Судьялар олий мактаби ҳузуридаги PhD.37/27.02.2020.Yu.107.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2022 йил «19» январь соат 15:00даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100097, Тошкент шаҳар, Чилонзор тумани, Чўпонота кўчаси 6-уй. Тел.: (99855) 501-01-89); факс: (99855) 501-01-89), e-mail: tm_devon@mail.ru).

Диссертация билан Судьялар олий мактаби Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (5-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100097, Тошкент шаҳар, Чилонзор тумани, Чўпонота кўчаси 6-уй. Тел.: (99855) 501-01-89).

Диссертация автореферати 2022 йил 10 январь куни тарқатилди.
(2022 йил 10 январьдаги 1-рақамли реестр баённомаси).

К.О.Синдаров
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси, юримдик фанлар доктори/доцент

У.М.Сайдахмедов
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш котиби, юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори, доцент

Б.Б.Самарходжаев
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги илмий семинар раиси, юримдик фанлар доктори, профессор

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда глобаллашув жараёнларининг таъсири натижасида мамлакатлар ўртасида ижтимоий-иқтисодий муносабатлар ва гуманитар алоқалар ҳар қачонгидан ҳам интенсивлашиб бормоқда. Ўз навбатида, чет эл элементи билан мураккаблашган хусусий муносабатлар ҳажми ва кўламининг ортиши ушбу муносабатга киришадиган тарафлар ўртасида низолар сонининг объектив равишда кўпайишига олиб келмоқда. Чет эл элементи билан мураккаблашган муносабат иштирокчиларининг одил судловга эришиш кўрсаткичи давлатнинг халқаро нуфузига оид муҳим индикатор ҳисобланади. Жаҳон одил судлов лойиҳасининг (WJP) «Rule of Law Index» индекси кўра, мамлакатимиз фуқаролик (иқтисодий) ишлар бўйича одил судловга эришиш рейтингда минтақа давлатлари орасида 7 ўринни эгалаб турибди¹. Чет эл элементи билан мураккаблашган муносабат иштирокчиларининг одил судловга эришиши учун янада самарали механизмларни ишлаб чиқиш белгиланган вазифалар² ижросини таъминлаш, шунингдек суд-ҳуқуқ тизимидаги ислохотларни изчил давом эттириш зарурати билан изоҳланади.

Жаҳон ҳамжамияти томонидан ҳам одил судловга эришиш ҳуқуқи умумэтироф этилган инсон ҳуқуқи сифатида ҳар қандай манфаатдор шахсга суд ва бошқа органларга эркин мурожаат қилиши, шунингдек низоларни ҳал қилишнинг барча босқичларида иштирок этиши давлат томонидан кафолатланадиган тенг имконият эканлиги таъкидлаб келинади. Чет эл элементи билан мураккаблашган низоларда халқаро судловлиликни тўғри белгилаш одил судловга эришишнинг бирламчи шарти ҳисобланади. Шу мақсадда «Халқаро хусусий ҳуқуқ бўйича Гаага конференцияси» томонидан халқаро судловлиликка оид бир қанча халқаро конвенция лойиҳалари ишлаб чиқилмоқда. Бугунги кунда, дунёнинг кўплаб давлатларида халқаро судловлиликнинг ҳуқуқий табиатини тадқиқ қилиш, бу борада илғор хорижий тажрибани ўрганиш ва шу асосида миллий қонунчиликни такомиллаштиришга йўналтирилган таклифлар ишлаб чиқиш илмий-амалий аҳамиятга эга бўлган долзарб масала ҳисобланади.

Мамлакатимизда 2016-2020 йиллар давомида иқтисодий судлар томонидан кўриб чиқилган чет эл элементи билан мураккаблашган низолар сони жами 14765 тани, фуқаролик судлари томонидан кўриб чиқилган чет эл элементи билан мураккаблашган низолар сони жами 741 тани ташкил этган³. Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилишга қаратилган ҳуқуқий механизмлардан бири чет эл элементи билан мураккаблашган низоли ишни суд томонидан кўриб чиқиш ваколатини белгиловчи қоидаларнинг бир хилда қўлланишини талаб қилади. Бироқ,

¹ https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 2 июндаги “Ўзбекистон Республикасининг халқаро рейтинг ва индекслардаги ўрнини яхшилаш ҳамда давлат органлари ва ташкилотларида улар билан тизимли ишлашнинг янги механизмини жорий қилиш тўғрисида”ги ПФ – 6003-сонли Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 03.06.2020 й., 06/20/6003/0708-сон.

³ Ўзбекистон Республикаси Олий судининг 31.03.2021 йилдаги 07/14-5694-122-сон хати.

бугунги кунда Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик процессуал кодекси ва Иқтисодий процессуал кодексларида халқаро судловлилик қоидаларини белгилаш асослари бўйича ягона ёндашув мавжуд эмас. Шу билан бир қаторда, чет эл судларининг қарорларини тан олиш ва ижрога қаратиш тўғрисидаги ишларда чет эл давлат судларининг ваколатини текшириш билан боғлиқ халқаро судловлилик тўғрисидаги шартномаларнинг ҳуқуқий табиатига оид концептуал қарашлар ишлаб чиқилмаганлиги мазкур муаммоларни илмий-назарий тадқиқ этишни талаб этади.

Мазкур диссертация Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик процессуал кодекси (бундан буён матнда ЎЗР ФПК юритилади) (2018), Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда ЎЗР ИПК юритилади) (2018), Ўзбекистон Республикасининг «Судлар тўғрисида»ги Қонуни (2021), Ўзбекистон Республикасининг «Судьялар Олий кенгаши тўғрисида»ги Қонуни (2017), Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Судьяларнинг чинакам мустақиллигини таъминлаш ҳамда суд тизимида коррупциянинг олдини олиш самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ҳамда «Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармонлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқ устуворлигини таъминлаш ҳолатини аниқлашнинг самарали механизминини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишга муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялар ривожланишининг устувор йўналишларига боғлиқлиги. Диссертация тадқиқоти республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. “Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” устувор йўналиши бўйича бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Бугунги кунга қадар халқаро судловлилик институтига доир муаммолар юртимиз ҳуқуқшунослари томонидан алоҳида илмий мақолалар, тезислар ва монографиянинг бир қисми шаклида ўрганилган. Жумладан, В. Эргашев халқаро фуқаролик процессининг халқаро хусусий ҳуқуқ предмети, Н. Рахмонқулова халқаро хусусий ҳуқуқ тўғрисидаги қонунчиликни кодификациялаш, И. Рустамбеков интернет тармоғида вужудга келадиган низоларнинг халқаро судловлиги муаммолари, Х. Абдурахмонова фарзандликка олиш ҳамда алимент ундириш бўйича, Ш. Шорахметов, З. Эсанова, М. Мамасиддиқов ва Д. Хабибуллаевлар томонидан суд ваколатларининг умумий асослари бўйича илмий тадқиқотлар олиб борилган⁴.

⁴ Мазкур олимлар асарларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида берилган.

МДХ мамлакатларида Л. Лунц, Н. Елисеев, А. Лисицын-Светланов, И. Дробязкина, К. Сюрмеев, А. Савельев, В. Терехов, А. Щукин, М. Сухомлинова, А. Мамаев, М. Агаларовалар халқаро судловлиликнинг ҳуқуқий табиати, турлари ва процессуал хусусиятлари каби жиҳатлари бўйича тадқиқот ишлари олиб борган⁵.

Хорижий мамлакатларда Mukarrum Ahmed, Bimal Raut, Ana Georgina Alba Betancourt, Rami El Borai, Michael Christian Alexander Kant, Milana Karayanidi, Zampia G. Vernadaki, Robert Thomas Currie Telfer, Mark Leo Hyland, Sophie Strecker, Filip Saranovic, Trevor C Hartley, Adrian Briggs, Faye Fangfei Wang, Guangjian Tu, Arthur von Mehren, Stefania Bariatti, Zheng Sophia Tang, Sai Ramani Garimella, G C Cheshire; P M North; J J Fawcett, Mauro Cappelletti, Pascal de Vareilles-Sommières, Peter E Herzog, Ulrich Magnus, Peter Mankowski ва бошқалар томонидан халқаро судловлилик институтига оид изланишлар олиб борилган⁶.

Гарчи ушбу олимлар томонидан халқаро судловлилик билан боғлиқ у ёки бу масалалар маълум даражада тадқиқ этилган бўлса-да, бугунги кунда халқаро судловлиликни такомиллаштиришга оид асосий ва долзарб муаммолар мамлакатимизда ҳали алоҳида тадқиқот объекти сифатида комплекс равишда ўрганилмаган.

Диссертация мавзусининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Тадқиқот иши мавзуси Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети Илмий кенгашининг илмий-тадқиқот ишлари режасига мувофиқ “Фундаментал ва амалий тадқиқотлар ҳамда инновацион ишлар” комплекс дастури доирасида амалга оширилган.

Тадқиқотнинг мақсади мамлакатимизда фуқаролик ва иқтисодий суд ишларида халқаро судловлилик институти билан боғлиқ илмий-амалий муаммоларни таҳлил этиш ва уни такомиллаштиришга оид таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

халқаро фуқаролик процессининг халқаро хусусий ҳуқуқ соҳасидаги ўрнини белгилаш;

халқаро судловлилик институтининг ҳуқуқий табиатини аниқлаш;

халқаро судловлилик институтининг самарали ҳуқуқий тартибга солиш механизмларини шакллантириш учун мақбул моделларни танлаб олиш;

халқаро судловлилик институтига оид халқаро тенденцияларни таҳлил қилиш;

халқаро судловлилик институтига оид икки ва кўп томонлама шартномаларни таҳлил қилиш орқали уларнинг ўзаро нисбатини аниқлаш;

халқаро судловлилик институтига оид миллий қонунчилик нормаларини такомиллаштириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш.

⁵ Мазкур олимлар асарларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида берилган.

⁶ Мазкур олимлар асарларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида берилган.

Тадқиқотнинг объектини чет эл элементи булан мураккабланишган низоларни Ўзбекистон Республикаси фуқаролик ва иқтисодий судлари томонидан кўриб чиқишда халқаро судловлиликни белгилаш билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар тизими ташкил этади.

Тадқиқотнинг предмети халқаро судловлиликни белгилашга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, халқаро шартномалар, хорижий мамлакатлар қонунчилиги, ҳуқуқни қўллаш амалиёти ҳамда халқаро судловлиликка мавжуд концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлар ва ҳуқуқий категориялардан иборат.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот давомида тизимли-тузилмавий, қиёсий-ҳуқуқий, мантиқий, тарихий-юримдик, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, индукция ва дедукция каби усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

низо Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқарилган қимматли қоғозларнинг муомаласи билан боғлиқ муносабатлардан юзага келганда уни Ўзбекистон Республикаси судлари томонида кўриб чиқиш лозимлиги асослантилган;

Ўзбекистон Республикасининг давлат мулки бўлган мол-мулкка нисбатан, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, давлат мулкни хусусийлаштириш, давлат эҳтиёжлари учун мулкни мажбурий тартибда олиб қўйиш ҳамда Ўзбекистон Республикасида жойлашган кўчмас мол-мулк билан боғлиқ низолар Ўзбекистон Республикаси судларининг мутлақ судловлиликка тегишли бўлиши зарурлиги асосланган;

тарофлардан ҳеч бўлмаганда бири чет эллик шахс бўлган тақдирда ва улар Ўзбекистон Республикаси иқтисодий суди уларнинг иқтисодиёт соҳасида амалга оширган фаолияти билан боғлиқ ҳолда юзага келган ёки юзага келиши мумкин бўлган низони кўриш бўйича ваколатга эга деб белгиланган битимни тузса ва бундай битим чет давлат судининг мутлақ ваколатларини ўзгартирмаса, Ўзбекистон Республикаси иқтисодий суди ушбу низони кўриш бўйича мутлақ ваколатларга эга бўлишининг зарурлиги асослантилган;

тароф томонидан низо ваколатсиз чет давлат суди томонидан ҳал этилганлигини тасдиқловчи далил тақдим қилинганда чет давлат судининг қарорларини тан олиш ва ижрога қаратишни рад этиш зарурлиги асослантилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

халқаро судловлиликни белгилашда ички судловлилик қоидаларидан воз кечиш (икки томонлама функционалик) ва тўғридан-тўғри қўлланадиган нормаларни киритиш лозимлиги асослаб берилган;

халқаро судловлилик қоидаларини халқаро-ҳуқуқий унификациялашнинг энг самарали воситаси сифатида универсал унификация қилиш зарурати асослаб берилган;

халқаро шартномалардаги халқаро судловлиликка оид нормаларни тўғридан-тўғри қабул қилиш мақсадга мувофиқ эмаслиги асослантилган;

Ўзбекистон Республикасининг 2005 йилги «Судни танлаш тўғрисидаги Келишув» (Гаага Конвенцияси)⁷га қўшилиши зарурлиги асосланган;

Ўзбекистон Республикасининг ҳуқуқий ёрдам тўғрисидаги халқаро шартномаларида халқаро судловлилик бўйича шартномалар «Lis pendens» қоидасидан устун характерга эгаллиги тўғрисида қоидаларни киритиш мақсадга мувофиқлиги асослантирилган;

жисмоний шахснинг фуқаролиги асосида халқаро судловлиликни белгилаш фақатгина оилавий муносабатларга қўлланиши лозимлиги асослантирилган;

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг иқтисодий судлар томонидан чет эллик шахслар иштирокидаги ишларни юритишда халқаро судловлилик қоидаларини тартибга солувчи қонун ҳужжатларини қўллаш тўғрисидаги қарор лойиҳаси ишлаб чиқилганлиги судлар томонидан халқаро судловлилик қоидаларини қўллаш борасида мавжуд муаммоларнинг бартараф этилишига хизмат қилади;

давлат реестрини юритиш, миллий юридик шахсларни ташкил этиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш, шунингдек Ўзбекистон Республикаси фуқаросини вафот деб эълон қилиш, муомала лаёқати чекланган ёки муомалага лаёқатсиз деб топиш, Ўзбекистон Республикаси фуқаросини фарзандликка олиш билан боғлиқ ишлар бўйича Ўзбекистон Республикаси судларининг мутлақ ваколатини белгиловчи нормаларни қонунчиликка киритиш зарурлиги асослантирилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот хорижий ва миллий қонун нормалари, ривожланган давлатлар тажрибасининг таҳлили, ҳуқуқни қўллаш амалиётини умумлаштириб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган, хулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган бўлиб, олинган натижалар ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқланган ва амалиётга жорий қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти тадқиқот иши доирасида қўлга киритилган илмий-назарий хулосалардан халқаро судловлилик институтини янада такомиллаштиришга қаратилган илмий-тадқиқотлар олиб боришда, шунингдек «Халқаро хусусий ҳуқуқ», «Халқаро фуқаролик процесси», «Фуқаролик процессуал ҳуқуқи», «Иқтисодий процессуал ҳуқуқи» каби юридик фанларни ўқитиш ва методик тавсиялар тайёрлашда фойдаланиш мумкинлиги билан изоҳланади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти халқаро судловлиликка оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ҳамда ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалардан қуйидагиларда фойдаланилган:

⁷ http://www.chinaruslaw.com/RU/International/2015930130210_656063.htm

низо Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқарилган қимматли қоғозларнинг муомаласи билан боғлиқ муносабатлардан юзага келганда уни Ўзбекистон Республикаси судлари томонида кўриб чиқиш лозимлиги тўғрисидаги таклиф «Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексини тасдиқлаш ҳақида»ги ЎРҚ–461-сонли Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 239-моддаси биринчи қисм 7-бандини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Коррупцияга қарши курашиш ва суд ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2021 йил 27 апрелдаги 06/1-05/2176-сон далолатномаси). Ушбу таклиф Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқарилган қимматли қоғозларнинг муомаласи билан боғлиқ муносабатда чет эл субъектларининг одил судловга эришишини таъминлашга хизмат қилган;

Ўзбекистон Республикасининг давлат мулки бўлган мол-мулкка нисбатан низолар бўйича, шу жумладан, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва давлат мулкни хусусийлаштириш ҳамда давлат эҳтиёжлари учун мулкни мажбурий тартибда олиб қўйиш билан боғлиқ низолар бўйича ишлар ҳамда предмети кўчмас мол-мулк бўлган низолар бўйича, агар бундай мол-мулк Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган бўлса, бундай мол-мулкка бўлган ҳуқуқлар тўғрисидаги низолар бўйича ишлар Ўзбекистон Республикаси судларининг мутлақ судловлигига тегишли бўлиши зарурлиги тўғрисидаги таклиф «Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексини тасдиқлаш ҳақида»ги ЎРҚ–461-сонли Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 240-моддаси диспозициясини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Коррупцияга қарши курашиш ва суд ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2021 йил 27 апрелдаги 06/1-05/2176-сон далолатномаси). Ушбу таклиф даъво предмети давлат мулки бўлган мол-мулкка оид низоларни кўриб чиқишда давлат суверенитети ва оммавий-ҳуқуқий манфаатлар устуворлигини таъминлашга хизмат қилган;

тарафлардан ҳеч бўлмаганда бири чет эллик шахс бўлган тақдирда ва улар Ўзбекистон Республикаси иқтисодий суди уларнинг иқтисодиёт соҳасида амалга оширган фаолияти билан боғлиқ ҳолда юзага келган ёки юзага келиши мумкин бўлган низони кўриш бўйича ваколатга эга деб белгиланган битимни тузса ва, башарти, бундай битим чет давлат судининг мутлақ ваколатларини ўзгартирмаса, Ўзбекистон Республикаси иқтисодий суди ушбу низони кўриш бўйича мутлақ ваколатларга эга бўлишининг зарурлиги тўғрисидаги таклиф «Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексини тасдиқлаш ҳақида»ги ЎРҚ–461-сонли Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 241-моддаси диспозициясини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Коррупцияга қарши курашиш ва суд ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2021 йил 27 апрелдаги 06/1-05/2176-сон далолатномаси). Ушбу таклиф низони ҳал қилувчи судни

ҳуқуқий муносабат субъектларининг эрк мухторияти асосида танлашнинг ҳуқуқий асосини яратишга хизмат қилган;

тароф томонидан низо ваколатсиз чет давлат суди томонидан ҳал этилганлигини тасдиқловчи далил тақдим қилинганда чет давлат судининг қарорларини тан олиш ва ижрога қаратишни рад этиш зарурлиги тўғрисидаги таклиф «Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексини тасдиқлаш ҳақидаги»ги ЎРҚ–461-сонли Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 255-моддаси биринчи қисм 7-бандини ҳамда «Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексини тасдиқлаш ҳақидаги»ги ЎРҚ–460-сонли Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексининг 370-моддаси биринчи қисм 7-бандини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Коррупцияга қарши курашиш ва суд ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2021 йил 27 апрелдаги 06/1-05/2176-сон далолатномаси). Ушбу таклиф чет давлат судининг халқаро судловлилик ваколатини аниқлаш орқали унинг қарорларини Ўзбекистон Республикасида тан олиш ва ижрога қаратиш асосларини аниқлаштиришга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Тадқиқот натижалари 4 та халқаро ва 2 та республика миқёсида ўтказилган илмий-амалий конференция ва семинарларда муҳокама қилинган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Тадқиқот мавзуси бўйича жами 13 та илмий иш, шу жумладан, ОАКнинг диссертация асосий илмий натижаларини чоп этишга тавсия этилган нашрларида 8 та мақола (2 таси хорижий нашрларда) чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация тузилиши кириш, 9 та параграфни қамраб олган 3 та боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва илова қисмларидан иборат. Диссертация ҳажми 156 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига мувофиқлиги, тадқиқ этилаётган муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, тадқиқотнинг илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти, уларнинг жорий қилинганлиги, тадқиқот натижаларининг апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ҳақида маълумотлар ёритиб берилган.

Диссертациянинг биринчи боби «**Халқаро судловлилик институтининг юридик табиатига умумий тавсиф**» деб номланиб, унда

халқаро фуқаролик процессининг халқаро хусусий ҳуқуқдаги ўрни, халқаро судловлилик тушунчасига оид илмий-назарий қарашлар, унинг ҳуқуқий табиати, халқаро судловлиликнинг ҳуқуқий мақоми ва халқаро судловлилик моделлари таҳлил қилинган.

Тадқиқотчи халқаро фуқаролик процесси ва халқаро судловлилик тушунчаларини таҳлил қилишда кўплаб (G.P. Cheshire, M. North, J. J. Fawcett, M. Cappelletti, J. Perillo, Л.М. Лунц, Г.К. Дмитриева, В.П. Звекон, Г.Ю. Федосеева, Л.П. Ануфриева, Т.Н. Нешатаева, Л.Н. Галенская, Е.А. Осавелюк, Г.Ю. Федосеева, Н.М. Юрова, И.В. Гетьман-Павлова, Н.Ю. Ерпылева, В. Эргашев) олимларнинг фикр ва қарашларидан фойдаланиб, улар билан мунозарага киришган. Халқаро фуқаролик процесси ва халқаро судловлилик тушунчасига қуйидаги муаллифлик таърифи берилган:

«халқаро фуқаролик процесси – халқаро хусусий ҳуқуқнинг таркибидаги чет эл элементи билан мураккаблашган процессуал муносабатларни тартибга солувчи комплекс характерга эга бўлган мустақил кичик ҳуқуқ соҳаси»,

«халқаро судловлилик – халқаро фуқаролик процесси таркибидаги чет эл элементи билан мураккаблашган фуқаролик ва иқтисодий суд ишларини Ўзбекистон Республикаси судлари томонидан ҳал қилиш бўйича ваколатнинг мавжудлигини аниқловчи ҳуқуқ институти».

Тадқиқотчининг фикрига кўра, халқаро фуқаролик процесси миллий фуқаролик процессуал ҳуқуқ соҳасидан тартибга солиш объектига кўра фарқланади. Ушбу фарқ суд томонидан хорижий давлатнинг процессуал нормалари ёки халқаро шартномалардаги процессуал нормаларнинг қўлланиши, хорижий давлат моддий ҳуқуқини қўллаш ва уни хорижий давлат амалиётида қўлланилганидек татбиқ қилиниши, юрисдикциялар коллизиясини ҳал қилиш масаласи, шунингдек айнан бир турдаги нормаларнинг бир давлатда моддий норма сифатида бошқа давлатда процессуал норма сифатида таснифланиши муаммоларининг мавжудлиги билан асослантирилади. Халқаро фуқаролик процесси миллий фуқаролик процессуал ҳуқуқи таркибига кирмайди, балки у билан чамбарчас боғлиқликда мавжуд бўлади. Миллий процессуал нормалар билан халқаро фуқаролик процесси нормалари ўзаро параллеллик касб этади ҳамда фуқаролик процессуал муносабат чет эл элементи билан мураккаблашгандан сўнг халқаро фуқаролик процесси нормалари амал қила бошлайди. Муаллиф назарияда илгари сурилган процессуал муносабатнинг моҳияти тўғрисидаги фикрни ривожлантириб, халқаро фуқаролик процессуал муносабат субъектларининг эрк-иродасига кўра юзага келиши ҳамда мазкур жараёнда оммавий ва хусусий асослар бирлиги намоён бўлишини асослантиради.

Диссертацияда умумий предмет ва ҳуқуқ нормалари қўлланиладиган муносабатларнинг яхлитлиги, халқаро хусусий ҳуқуқ ва халқаро фуқаролик процессида миллий режим, процессуал ҳуқуқий лаёқат, давлат иммунитет, оммавий тартиб тўғрисидаги изох, реторсия каби ҳуқуқ институтларининг қўлланиши, ягона мақсад – чет эл ҳуқуқини миллий ҳуқуқий тартиботида қўллаш имкониятини яратиш, шунингдек асосий мезон ҳуқуқий муносабат

чет эл элементи билан мураккаблашганлиги халқаро фуқаролик процессини комплекс характерга эга бўлган мустақил кичик ҳуқуқ соҳаси сифатида халқаро хусусий ҳуқуқ таркибига кириши илмий-назарий жиҳатдан асослантирилган.

Тақдиротчи томонидан назария ва амалиётда тушунчалар ўртасида чалкашликларнинг олдини олиш мақсадида «халқаро судловлилик» тушунчаси тўғрисидаги турли қарашлар таҳлил қилиниб, уни «юрисдикция» ва «компетенция» тушунчаларидан фарқлаш лозимлиги тўғрисида фикр илгари сурилади. «Халқаро судловлилик» давлат судларининг ваколат доирасини белгиласа, «юрисдикция» атамаси нафақат судлар, балки бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятини ҳам қамраб олади (нотариат, ФХДЁ). Юрисдикция давлатнинг ўз ҳудудида мутлақ суверенитетга эгаллигини билдиради, ҳокимият тизими (суд, ижро ва қонун чиқарувчи) ушбу суверенитетни амалга оширишда ўз юрисдикцияларига асосан фаолият юритади. Қонунчилик билан судларга берилган ваколат доираси ҳар бир суднинг компетенцияси ҳисобланади. Бундан келиб чиқиб, халқаро судловлилик чет эл элементи билан мураккаблашган ишларни кўриб чиқишдаги суд ваколатларидан бири ҳисобланса, суд компетенцияси ушбу ишни кўриб чиқишдаги суднинг барча ваколатлари йиғиндиси сифатида тушунилади дейиш мумкин.

Чет эл элементи билан мураккаблашган хусусий турдаги ишларни давлат судлари томонидан кўриб ҳал қилиш ваколатига нисбатан «халқаро судловлилик» атамасини қўллаш мақбул бўлиб, биринчидан, миллий маъмурий органлар ва судлар ҳамда халқаро судлар ўртасидаги фарқни аниқлаб олишга ёрдам беради, уларнинг ҳар бирига хос бўлган белгилари юрисдикцион фаолиятнинг мустақил субъекти эканлигини кўрсатади, иккинчидан, «халқаро судловлилик» атамасини қўллаш давлат суверенитетини чет эл элементи билан мураккаблашган ишларни кўриб чиқишдаги тор доирадаги ваколатини англантиб, суднинг кенг маънодаги ваколатини ташкил қилувчи бошқа ҳуқуқ ва мажбуриятларидан (компетенция) фарқлашга хизмат қилади.

Тақдиротчи халқаро судловлиликнинг умумий, муқобил, шартномавий ва мутлақ турлари борлигини қайд этиб, уларга оид нормаларнинг тартибга солиш предметининг бирлиги, мантиқий тизимлаштирилганлиги, халқаро судловлиликка оид нормаларнинг объекти чет эл элементи билан мураккаблашган суд ишлари бўлиши, суд ва бошқа суд иштирокчиларининг ҳуқуқий мақомини белгилashi ва улар ўртасидаги муносабатни тартибга солишига асосланиб халқаро судловлилик ҳуқуқ институти сифатида таснифланиши лозимлигини назарий жиҳатдан исботлайди.

Тақдиротчи миллий процессуал ҳуқуқнинг тааллуқлилики ҳамда судловлилик институтлари тўғрисида фикр юритган олимларнинг (Ш. Шорахметов, Ю. Осипов, М. Шакаррия, М. Мамасиддиқов) ёндашувлари асосида ушбу процессуал институтларнинг халқаро судловлилик билан ўзаро нисбатини таҳлил қилган. Халқаро судловлилик институти тааллуқлилики ва судловлилик институтлари каби суднинг ишни ўз юритувига олиш

ваколатининг чегараларини белгилаб берса-да, халқаро судловлиликда ваколат *бир томонлама белгиланади*. Бинобарин, халқаро судловлилик миллий судлар чет эл элементи билан мураккаблашган низоларни кўриб чиқиш ваколати борлигини ҳал этиб, чет эл давлат судлари ушбу ваколатга эгаллиги тўғрисидаги масалани белгиламайди. Халқаро судловлилик суд ишни кўриб чиқишга ваколатли эканлигини аниқловчи, тааллуқлилик ва судловлиликдан алоҳида, мустақил механизм ҳисобланиб, низо чет эл элементи билан мураккаблашганда ҳаракатга келади.

Тадқиқотчи тааллуқлилик, судловлилик ва халқаро судловлилик нормаларини қўллашда уларнинг қай бири бирламчи аҳамиятга эгаллиги тўғрисидаги доктринал ёндашувларни (И. Шевченко, Н. Шебанова, И. Дробязкина, А. Осипов, Х. Кох) танқидий таҳлил қилади ҳамда суд ишни ўз юритувига олишда процессуал воситалардан оқилона фойдаланиши, ишни кўриб чиқишда муддатлар чекланганини инобатга олиб, агар низони кўриб чиқишга суднинг ваколати бўлмаса, ваколатсизлик қайси қоидаларни қўллашдан келиб чиқишидан қатъи назар иш кўриб чиқилмаслиги лозим, деган янги илмий нуқтаи-назарни илгари суради.

Диссертацияда халқаро судловлиликни белгилашга оид «содиқлик» (relational theory), «жисмоний боғлиқлик» (power theory), «қулайлик» (convenience theory) каби назарияларни қиёсий-ҳуқуқий ўрганиш асосида роман-герман ва англо-саксон ҳуқуқ оиласида тарихий шаклланган очик ва ёпиқ моделларнинг процессуал-ҳуқуқий табиатига илмий тавсиф берилади. Халқаро судловлиликнинг очик моделида давлатлар ўз юрисдикцион ваколатларини чеклаш орқали халқаро ҳамкорликка кўнг ўрин ажратади. Ёпиқ модел «содиқлик» (relational theory), «жисмоний боғлиқлик» (power theory) назарияларидан келиб чиқиб низо давлат билан минимал даражада боғлиқ бўлса ҳам, уни ўз ваколатига киритиш йўлидан боради. Тадқиқотчининг фикрига кўра, «жисмоний боғлиқлик назарияси» ёки «садоқат назарияси»га асосланиб халқаро судловлиликни тартибга солиш самарасиз ҳисобланади. Очик моделда давлат хорижий давлатнинг юрисдикциясини тан олиши, ўз юрисдикциясини амалга оширишни ҳаддан ташқари кенгайтмаслиги ҳамда низоли ҳолларда хорижий давлат фойдасига ўз юрисдикциясидан воз кеча олиши, бинобарин, трансчегаравий муносабатларнинг ҳуқуқий ҳимояси давлатларнинг ўзаро ҳамкорлигида самарали таъминланишини эътиборга олиб, халқаро судловлиликнинг очик моделини яратиш истикболдаги муҳим вазифа экани назарий жиҳатдан асослантирилади.

Диссертациянинг «**Халқаро судловлиликка оид халқаро шартномалар ва замонавий тенденциялар**» деб номланган иккинчи бобида Европа Иттифоқида халқаро судловлиликни тартибга солиш бўйича конунчиликдаги ёндашувлар, хорижий давлатларда халқаро судловлиликни миллий ва халқаро ҳуқуқий механизмлар асосида тартибга солиш тажрибаси, уларга оид замонавий тенденциялар, халқаро судловлилик институтини тартибга солувчи нормаларни унификация қилишнинг доктринал асослари, виртуал маконда вужудга келувчи ҳуқуқий муносабатларга халқаро

судловлилик қоидаларини татбиқ этиш истиқболлари, давлат иммунитети, шунингдек Ўзбекистон Республикаси аъзо бўлган минтақавий ҳамда икки томонлама ҳуқуқий ёрдам тўғрисидаги шартномаларда халқаро судловлилик масалалари қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилинган.

Ривожланган ҳуқуқ тизимига эга давлатларнинг халқаро судловлиликка доир қонунчилигининг таҳлили самарали одил судловни таъминлашга йўналтирилган бир қатор ўзига хос замонавий ёндашувлар қўлланилаётганлигини кўрсатмоқда. Жумладан, халқаро судловлиликни белгилаш бўйича ички судловлилик қоидаларидан воз кечиш (икки томонлама функционалик) ва тўғридан-тўғри қўлланадиган нормалардан фойдаланиш (Нидерландия, Италия ва Швейцария), шунингдек шартномавий халқаро судловлиликни узвий боғлиқлик тамойили асосида белгилаш (Швейцария), жавобгар жойлашган жойни аниқлашда домицилийни бош мезон сифатида эътироф этиш (Германия, Испания, Италия), шу билан бирга унинг қоидаларини оилавий муносабатларга нисбатан қўлланилишини чеклаш (Нидерландия) каби тенденциялар миллий процессуал қонунчиликни такомиллаштириш жараёнида ҳисобга олиниши лозимлиги назарий жиҳатдан асослантирилган.

Тадқиқотчи Европа Иттифоқининг интернет воситасида виртуал маконда юзага келувчи низолар бўйича халқаро судловлиликни белгилашга қаратилган ёндашувларини таҳлил қилиб, халқаро судловлиликни белгилаш бўйича анъанавий асослар мазкур турдаги ишларни адолатли ҳал қилиш потенциалига эга эканлиги тўғрисида тўхтамга келади.

Блокчейн ва смарт-контракт технологияларига асосланган шартномаларга доир низолар бўйича халқаро судловлилик масаласи юзасидан турли доктринал ёндашувлар таҳлили асосида диссертант бундай низоларга нисбатан юқори қийматга эга бўлган даъволарга мўлжалланган халқаро фуқаролик процессидаги анъанавий воситаларни қўллаш иқтисодий нуқтаи назардан самарасизлигини ҳамда уларни блокчейн-арбитраж ва смарт-арбитраж механизмлари воситасида ҳал қилишнинг мақсадга мувофиқлигини асослайди.

Тадқиқот доирасида халқаро судловлилик бўйича миллий ҳуқуқий тизимлар ўртасидаги объектив фарқларни минималлаштиришнинг оптимал ечими сифатида тегишли процессуал нормаларни бирхиллаштиришнинг халқаро-ҳуқуқий дастакларини ривожлантириш зарурлиги асослантирилган. Ўзбекистон Республикаси ўзаро ҳуқуқий ёрдам тўғрисида 30 дан ортиқ шартномаларга қўшилган бўлса-да, уларнинг асосий қисми минтақавий ҳамда икки томонлама шартномалар ҳисобланиб, универсал шартномаларга нисбатан бирхиллаштириш потенциали юқори эмас. Диссертант халқаро судловлилик соҳасида ҳуқуқий аниқликка эришиш, хусусий муносабат иштирокчиларнинг эрк мухториятини тўлақонли таъминлаш, суд қарорларини ижро этилиш даражасини ошириш, шунингдек тарафларнинг одил судловга эришишини осонлаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси 2005 йилдаги «Судни танлаш тўғрисидаги келишув» Гаага Конвенциясига қўшилиши лозимлигини илмий-амалий асослайди.

Тадқиқотчи «Фуқаролик, оилавий ва жиноий ишлар бўйича ҳуқуқий ёрдам ва ҳуқуқий муносабатлар тўғрисида»ги Минск ҳамда Кишинев Конвенцияларида мутлақ халқаро судловлиликни белгилаш бўйича бирхиллаштириш тўлиқ амалга оширилмаганлигини ва пировардида аъзо мамлакатлар суд қарорларини тан олиш ва ижро этиш жараёнида муаммоларга дуч келаётганлигини қайд этиб, мазкур масала бўйича мазкур конвенцияларда ёпиқ рўйхатни (*numerus clausus*) шакллантиришни таклиф этади.

Икки томонлама ва кўп томонлама халқаро шартномалар сонининг ортиши, бир хил масала бўйича қайси шартноманинг қоидалари қўлланилиши борасида муаммоларни вужудга келтириши мумкин. Диссертант давлат бир масала бўйича ҳам кўп томонлама, ҳам икки томонлама шартнома орқали иккинчи давлат билан алоқада бўладиган бўлса, қайси шартнома кўриб чиқиладиган иш масаласида махсус нормаларни ўз ичига олса, айнан шу шартноманинг қоидалари (*lex specialis derogat legi generali*) қўлланилиши лозимлигини асослантиради.

«Миллий қонунчиликни такомиллаштириш масалалари» деб номланган учинчи бобда халқаро судловлиликни белгилаш бўйича миллий қонунчиликни ҳамда чет эл давлат суди қарорини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида тан олиш ва ижро этиш босқичида хорижий давлат судининг ваколатларини аниқлаш механизмларини такомиллаштиришга қаратилган таклифлар илгари сурилган, шунингдек суд амалиёти материаллари таҳлил этилган.

Диссертант миллий фуқаролик ва иқтисодий процессуал қонунчиликда халқаро судловлиликни белгилаш бўйича ягона комплекс ёндашув мавжуд эмаслигини танқидий таҳлил қилиб, халқаро судловлилик учун процессуал қонунчиликда яхлит мазмунга эга бўлган алоҳида нормалар ишлаб чиқиш лозимлигини илмий-назарий жиҳатдан асослайди. Жумладан, ЎзР ИПКдан фарқли равишда ЎзР ФПКда халқаро судловлиликни ички судловлилик қоидалари бўйича белгиланиши (икки томонлама функционалик) параллел суд ишларининг кўпайиши, бир давлат суди бошқа давлат бошқарув органи устидан қарор чиқариши, суд давлати (*forum*) билан юридик ва/ёки фактик алоқаси бўлмаган жавобгарга нисбатан қарор чиқарилиши каби номувофиқликларга олиб келиши мумкинлигига эътибор қаратади.

Шу нуқтаи назардан, мазкур боб доирасида халқаро судловлиликка доир замонавий назарий ёндашувлар (Manfred Wolf, Von Mehren, Ulrich Magnus, Adrian Briggs, Louise Merrett, Peter Gottwald, Tena Raković, Paul Beaumont, Zheng Sophia Tang ва бошқ.) ва хорижий мамлакатлар қонунчилигини таҳлил қилган ҳолда, халқаро судловлиликни белгилашнинг умумий, муқобил, шартномавий ҳамда мутлақ асосларини тартибга солувчи қоидалар ишлаб чиқиши лозимлиги асослантирилган.

Умумий халқаро судловлилик умумэътироф этилган «*actor sequitur forum rei*» (*даъвогар жавобгарнинг судига боради*) қоидасига асосан белгиланиши лозим. Шу билан бирга, тадқиқотчи томонидан тарафлар эрк мухторияти, оммавий тартиб ҳамда муносабатнинг узвий боғлиқлиги тамойилларини эътиборга олган ҳолда, мазкур умумий қоидадан

истисноларни назарда тутувчи махсус қоидалар тизимини шакллантиришга қаратилган амалий таклифлар ишлаб чиқилган.

Тадқиқотчи низоларни ҳал этишда *адолат* ҳамда *бузилган ҳуқуқни тиклаш* парадигмаларини ҳисобга олган ҳолда чет эл элементи билан мураккаблашган муносабатнинг (объекти, субъекти ёки мазмуни) Ўзбекистон Республикаси билан узвий боғлиқлиги асосида жавобгар Ўзбекистон Республикасида жойлашмаганда ҳам муқобил халқаро судловлилик ўрнатилиши мумкинлиги тўғрисидаги фикрларни илгари суради. Хусусан, айрим муносабатлар бўйича муқобил халқаро судловлиликни белгилашда унинг қуйидаги хусусиятларини эътиборга олиш лозим:

мол-мулк жойлашган жой асосида халқаро судловлиликни белгилашда *in rem* ҳамда *quasi in rem* қоидаларини даъво баҳоси мулк қийматидан анча юқори ёки талаб номулкий тусда бўлганда қўллаб-бўлмаслиги;

халқаро судловлилик филиал ва ваколатхона *фаолиятдан келиб чиқадиган* низоларга нисбатан белгиланиши;

шартнома мажбуриятларини бажариш жойини белгилаш *тегишли коллизион боғловчи* ёрдамида аниқланиши;

зарар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида *етказилса* ёки зарар оқибатлари Ўзбекистон Республикасида *юзага келса*, шунингдек истеъмолчиларга етказилган зарардан келиб чиқадиган талабларнинг кўриб чиқилиши;

асоссиз бойлик орттириш келиб чиқишига сабаб бўлган ҳаракат ёки вазият содир бўлган, ёхуд асоссиз олинган / тўпланган мулк пайдо бўлган жойда низоларни кўриб чиқиш лозимлиги;

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқарилган *ноэмиссиявий қимматли қоғозлар* муомаласи билан боғлиқ низолар Ўзбекистон Республикаси судларида кўриб чиқилиши;

даъвогар Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган *никоҳдан ажратилиш* тўғрисидаги ишлар Ўзбекистон Республикаси судларида кўриб чиқилиши.

Тадқиқотчи томонидан «Судни танлаш тўғрисидаги келишув» Гаага Конвенцияси, «Фуқаролик ва иқтисодий ишлари бўйича юрисдикция ва суд қарорларини тан олиш ва ижрога қаратиш тўғрисида»ги Лугано Конвенцияси, Европа Иттифоқининг «Фуқаролик ва иқтисодий ишлари бўйича юрисдикция ва суд қарорларини тан олиш ва ижрога қаратиш тўғрисида»ги Регламенти қоидалари, шунингдек халқаро судловлилик тўғрисидаги шартнома бўйича тадқиқот олиб борган олимларнинг (Simon Patrick Camilleri, Burcu Yüksel, Avril Haines, P. Ходыкин ва бошқ.) фикрлари таҳлил қилинган ҳолда халқаро судловлилик тўғрисидаги шартномага қуйидагича муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган: «*халқаро судловлилик тўғрисидаги шартнома – чет эл элементи билан мураккаблашган хусусий муносабатларга доир вужудга келган ёки келажакда вужудга келиши мумкин бўлган низоларни кўриб чиқиш бўйича давлат(лар) судининг компетенциясини ўрнатиш ёхуд чеклашга қаратилган шартномадир*».

Халқаро судловлилик тўғрисидаги шартнома моддий ва процессуал ҳуқуқ билан узвий боғлиқлик касб этганлиги туфайли иккиёқлама юридик табиатга эга бўлиб, унинг процессуал жиҳати трансчегаравий низони кўриб чиқиш ваколатига эга бўлган давлат судини аниқлашда намоён бўлади.

Диссертант «итальян торпедаси» (Italian torpedo) деб номланган суд ишини юритиш тактикасининг салбий оқибатларини камайтириш, тарафларни одил судловга эришиш имкониятини кенгайтириш мақсадида ҳуқуқий ёрдам тўғрисидаги халқаро шартномаларга халқаро судловлилик тўғрисидаги шартномалар «Lis pendens» (*биринчи иш қўзгатган суд ишни кўриб чиқишда устун мавқега эга*) қонидасидан устувор характерга эгаллиги тўғрисидаги нормани миллий процессуал қонунчиликка киритишнинг мақсадга мувофиқлигини асослантиради.

Мутлақ халқаро судловлиликни белгилаш давлат суверенитети ва оммавий-ҳуқуқий манфаатлар устувор бўлган муносабатлар бўйича амалга оширилади. Давлатларнинг халқаро судловлиликка оид мутлақ ваколатларини кенг доирада белгилашга бўлган интилиши суд қарорларининг ижро этилмаслигига ва бузилган ҳуқуқларнинг реал ҳимоя қилинмаслигига олиб келиши мумкин. Диссертант ушбу дилеммани ҳал қилишда мутлақ халқаро судловлилик қоидалари чекланган доирадаги оммавий-ҳуқуқий манфаатларга таъсир кўрсатувчи хусусий муносабатларга нисбатан қўлланиши лозимлиги тўғрисидаги таклифни илгари суради. *Хусусан, давлат органлари, уларнинг мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракат ёки ҳаракатсизлигидан келиб чиқадиган зарарни ундириш тўғрисидаги низолар; давлат реестрларига ёзувларни киритиш, уларни ўзгартириш ва бекор қилиш билан боғлиқ бўлган ишлар; Ўзбекистон Республикасида рўйхатдан ўтган юридик шахсга оид корпоратив муносабатлар билан боғлиқ бўлган низолар; Ўзбекистон Республикаси фуқаросини вафот этган деб эълон қилиш, муомала лаёқати чекланган ёки муомалага лаёқатсиз деб топил, шунингдек Ўзбекистон Республикаси фуқаросини фарзандликка олиш тўғрисидаги ишлар* бўйича мутлақ халқаро судловлиликни белгилаш лозимлиги назарий ва амалий жиҳатдан асослантирилган.

Диссертацияда миллий қонунчиликда чет эл давлат судининг қарорларини тан олиш ва ижро этиш босқичида чет эл давлат судининг ваколатга эгаллигини аниқлаштирувчи нормалар мавжуд эмаслиги қайд этилиб, халқаро тажриба асосида чет эл давлат судининг ваколатини аниқлаш механизмларини ишлаб чиқиш зарурлиги асослаб берилган ҳамда билвосита халқаро судловлиликнинг қоидаларини жорий қилишга қаратилган таклифлар ишлаб чиқилган.

ХУЛОСА

Фуқаролик ва иқтисодий ишлар бўйича халқаро судловлилик институтини такомиллаштириш мавзусидаги тадқиқот иши натижасида қуйидаги илмий-назарий ҳамда амалий таклиф ва хулосалар ишлаб чиқилди:

I. Илмий-назарий таклиф ва хулосалар:

1. Халқаро фуқаролик процесси миллий процессуал ҳуқуқ таркибига кирмайди, балки у билан чамбарчас боғлиқликда мавжуд бўлиб, фуқаролик процессуал муносабат чет эл элементи билан мураккаблашгандан сўнг халқаро фуқаролик процесси нормалари амал қила бошлайди. Суд томонидан хорижий давлатнинг процессуал нормалари ёки халқаро шартномалардаги процессуал нормаларнинг қўлланиши, хорижий давлат моддий ҳуқуқини қўллаш ва уни хорижий давлат амалиётида қўлланилганидек татбиқ қилиниши, юрисдикциялар коллизиясини ҳал қилиш, реторсия, арбитраж судлари, давлат иммунитетини каби масалаларнинг ўзаро боғлиқлиги ҳамда ушбу муносабат чет эл элементи билан мураккаблашганлиги (объектнинг умумийлиги) уларни мазмун жиҳатдан ягона халқаро хусусий ҳуқуқ соҳасига тегишли эканини кўрсатади. *Ҳуқуқ соҳаси* нормаларининг моҳияти уларни *қонунчилик соҳасида* ифодаланиши сабабли ўзгармайди.

2. Мавзу доирасида илмий-юридик манбаалардаги фикр-мулоҳазаларни ўрганиш, илмий жиҳатдан таҳлил қилиш асосида «*халқаро фуқаролик процесси*», «*халқаро судловлилик*» ҳамда «*халқаро судловлилик тўғрисидаги шартнома*» тушунчаларига қуйидаги муаллифлик таърифилари ишлаб чиқилди: «*Халқаро фуқаролик процесси* – халқаро хусусий ҳуқуқнинг таркибидаги чет эл элементи билан мураккаблашган процессуал муносабатларни тартибга солувчи комплекс характерга эга бўлган мустақил кичик ҳуқуқ соҳаси»; «*Халқаро судловлилик* – халқаро фуқаролик процесси таркибидаги чет эл элементи билан мураккаблашган фуқаролик ва иқтисодий суд ишларини Ўзбекистон Республикаси судлари томонидан ҳал қилиш бўйича ваколатнинг мавжудлигини аниқловчи ҳуқуқ институти»; «*Халқаро судловлилик тўғрисидаги шартнома* – чет эл элементи билан мураккаблашган хусусий муносабатларга доир вужудга келган ёки келажакда вужудга келиши мумкин бўлган низоларни кўриб чиқиш бўйича давлат(лар) судининг компетенциясини ўрнатиш ёхуд чеклашга қаратилган шартномадир».

3. Халқаро фуқаролик процессида чет эл элементи билан мураккаблашган низолар бўйича суд ваколатини белгилашга нисбатан қўлланивчи «юрисдикция», «компетенция» ва «халқаро судловлилик» тушунчаларининг умумийлик ва хусусийлик мезони бўйича ўзаро нисбатининг илмий таҳлили асосида «*халқаро судловлилик*» атамасини қўллаш мақсадга мувофиқлиги асослантирилди. Ушбу атама, биринчидан, миллий маъмурий органлар ва судлар ҳамда халқаро судлар ўртасидаги фарқни аниқлашга ёрдам беради, уларнинг ҳар бирига хос бўлган белгилари юрисдикцион фаолиятнинг мустақил субъекти эканлигини билдириб туради. Иккинчидан, халқаро судловлилик атамасини қўллаш давлат

суверенитетининг чет эл элементи билан мураккаблашган ишларни кўриб чиқишдаги тор доирадаги ваколатини англариб, суднинг кенг маънодаги ваколатини ташкил қилувчи бошқа ҳуқуқ ва мажбуриятларидан (компетенция) фарқлашга хизмат қилади.

4. Халқаро судловлилик халқаро фуқаролик процесси тизимида алоҳида ҳуқуқ институти эканлиги ҳамда мазкур институт фуқаролик ва иқтисодий суд ишлари доирасида ягона ҳуқуқий категория сифатида мавжудлиги концептуал жиҳатдан асосланганди, шунингдек миллий процессуал қоидалар билан биргаликда ҳаракатга келади, деган хулоса қилинди.

5. Халқаро судловлилик суднинг ваколатини аниқловчи мустақил механизм эканлигини инобатга олиб, миллий процессуал ҳуқуқ институтлари бўлган тааллуқлилик ҳамда судловлилик каби процессуал институтлардан фарқли жиҳатлари илмий асосланганди. Фикримизча, халқаро судловлилик институти суд низони кўриб чиқишда ўзининг ваколат доирасинигина аниқлашга хизмат қилади. Тааллуқлиликда низо судга тегишли бўлмаганда қайси орган томонидан кўриб чиқилишини, судловлилик бўйича эса, судга тегишли бўлмаган иш ҳудудийлик ҳамда турдошлилик бўйича қайси судга тегишли эканлигини кўрсатиб беради. Бироқ, тааллуқлилик ҳамда судловлиликдан фарқли равишда, халқаро судловлилик агар суднинг низони кўриб чиқишга ваколати бўлмаганда низо қайси суд томонидан кўриб чиқилиши лозимлигини аниқламайди.

6. Суд ўз ваколатини тааллуқлилик, судловлилик ҳамда халқаро судловлилик қоидалари бўйича аниқлайди. Ишни ўз ваколатига олишга тўсиқ бўлувчи асос қайси институт қоидаларини қўллашдан келиб чиқмасин ички судловлилик ва халқаро судловлилик қоидалари куммулятив эффектга эга деган хулосага келинди.

7. Халқаро судловлиликни белгилашда очик модел юрисдикцияларнинг ижобий ва салбий коллизия оқибатларини юмшатади, турли давлатларнинг судлари ўртасида ўзаро ишонч ва ҳамкорлик муҳитини яратади ҳамда, энг муҳими, бузилган ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида судларга мурожаат қилган шахсларнинг манфаатлари амалда қўриқланишига олиб келади.

8. Халқаро судловлилик қоидаларини ишлаб чиқишда қуйидаги масалалар эътиборга олинishi лозим:

биринчидан, жавобгар жойлашган жойни аниқлашда унинг доимий яшаш жойи бош мезон бўлишлиги мақсадга мувофиқ ҳисобланади;

иккинчидан, халқаро судловлиликни белгилашда ички судловлилик қоидаларидан воз кечиш (икки томонлама функционалик) ва тўғридан тўғри қўлланидиган нормаларни киритиш лозим;

учинчидан, фуқаролиги асосида халқаро судловлиликни белгилаш фақатгина оилавий муносабатларда қўлланиши лозим;

тўртинчидан, халқаро судловлиликка оид унификациялашган халқаро шартномаларга қўшилиш халқаро хусусий муносабатларни ривожланишига ҳисса қўшади;

бешинчидан, интернет тармоғида вужудга келувчи низоларда халқаро судловлилик анъанавий асослар бўйича белгиланиши мақсадга мувофиқ бўлади.

9. Халқаро судловлилик тўғрисидаги шартнома моддий-ҳуқуқий табиатга эгаллиги туфайли унга шартномаларга доир умумий қоидалар қўлланиши ва халқаро судловлилик тўғрисидаги қоидалар алоҳида ҳужжатда эмас, балки асосий шартноманинг банди сифатида киритилган ҳолларда ҳам асосий шартнома ҳақиқий эмас деб топилишидан қатъи назар халқаро судловлиликка оид қисм ҳақиқий ҳисобланиши лозим. Халқаро судловлилик тўғрисидаги шартноманинг шаклига қўйилган талаб *lex fori* асосида ҳал қилинади.

10. Амалдаги миллий қонунчиликнинг таҳлили асосида чет эл давлат судининг қабул қилган қарорини Ўзбекистон Республикасида тан олиш ва ижро этиш лозим бўлганда чет эл давлат судининг халқаро ваколатларини миллий судлар томонидан баҳолаш бўйича махсус ҳуқуқий механизмнинг мавжуд эмаслиги асослантирилди. Шу муносабат билан, хорижий давлат судининг қарорларини тан олиш ва ижрога қаратиш босқичида чет эл давлат суди ваколатга эгаллигини текширишда, агар суд қарори Ўзбекистон Республикасининг мутлақ халқаро судловлилик қоидаларига зид келмаса, чет давлат суди ўзининг халқаро судловлилик қоидалари бўйича ишни ўз юритувига олган бўлса, у ваколатли суд томонидан чиқарилган ҳисобланиши, шунинг билан биргаликда чет эл юрисдикциясини тан олиш асослари хорижий давлатда қўлланиладиган хорижий юрисдикцияларни тан олиш асослари кўламига қадар чекланиши лозимлиги илгари сурилди.

11. Ўзбекистон Республикасининг ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги халқаро шартномаларига халқаро судловлилик тўғрисидаги шартномалар «*Lis pendens*» қоидасидан устун характерга эгаллиги тўғрисида қоидаларни киритиш «италиан торпедаси»нинг салбий оқибатларини камайтиришга хизмат қилади.

12. Давлат мулки бўйича низолар фақатгина ўша давлат судлари ваколатига кириши тўғрисидаги қоида ортиқча ҳимоя тактикаси ҳисобланиб, кўчар мулк чет элда жойлашганда суд қарори ижро этилмаслигига олиб келиши мумкин.

II. Тадқиқот натижалари бўйича қонунчилик нормаларини такомиллаштиришга қаратилган қуйидаги таклиф ва хулосалар ишлаб чиқилди:

13. Давлат бир масала бўйича ҳам кўп томонлама, ҳам икки томонлама шартнома орқали иккинчи давлат билан алоқада бўладиган бўлса, қайси шартнома кўриб чиқиладиган иш масаласида махсус нормаларни ўз ичига олса, айнан ўша шартноманинг қоидалари қўлланиши лозим (*lex specialis derogat lex generalis*).

14. Самарали ҳуқуқий ҳамкорликни таъминлаш мақсадида 2005 йилги «Судни танлаш тўғрисидаги келишув» Гаага Конвенциясида Ўзбекистон Республикасининг иштироки масаласини кўриб чиқиш лозим.

15. ЎзР ФПКнинг 361-моддаси қуйидагича ўзгартирилиши таклиф этилди:

«361-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқаролик судларининг чет эллик шахслар иштирокидаги ишлар бўйича ваколатлари.

Ўзбекистон Республикаси фуқаролик судлари чет эллик шахслар иштирокидаги низоларни кўриб чиқишга ваколатлидир, агар:

1) жавобгар жисмоний шахс Ўзбекистон Республикасида яшаши жойига эга бўлса;

2) жавобгар юридик шахс ёки яқка тартибдаги тадбиркор сифатида Ўзбекистон Республикасида давлат рўйхатидан ўтган бўлса.

Суд қуйидаги ҳолларда ҳам ваколатли ҳисобланади, агар:

1) мулкий даъволар бўйича жавобгарнинг мулки Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган бўлса, даъво предметининг қиймати мулкнинг қийматидан сезиларли даражада кам бўлган ёки низо Ўзбекистон Республикаси билан узвий боғлиқ бўлмаган ҳоллар бундан мустасно;

2) Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган чет эллик шахснинг бошқарув органи, филиали ёки ваколатхонаси фаолиятдан келиб чиққан бўлса;

3) низо Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бажарилиши лозим бўлган ёки бажарилган шартномавий мажбуриятлардан келиб чиққан бўлса;

4) зарар Ўзбекистон Республикасида содир этилган ҳаракат ёки ҳаракатсизлик сабабли келиб чиқса ёки зарар оқибатлари Ўзбекистон Республикаси ҳудудида юзага келса;

5) Ўзбекистон Республикаси ҳудудида асоссиз бойлик орттириши келиб чиқишига сабаб бўлган ҳаракат ёки вазият содир бўлган бўлса ёхуд асоссиз олинган / тўпланган мулк пайдо бўлган бўлса;

6) низо Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқарилган ноэмиссиявий қимматли қозғаларнинг муомаласи билан боғлиқ муносабатлардан юзага келган бўлса;

7) никоҳдан ажратиши тўғрисидаги ишларда даъвогар Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлса».

16. ЎзР ИПКнинг 239-моддаси қуйидагича ўзгартирилиши таклиф этилди:

«Ўзбекистон Республикаси иқтисодий судлари чет эллик шахслар иштирокидаги низоларни кўриб чиқишга ваколатлидир, агар

1) жавобгар жисмоний шахс Ўзбекистон Республикасида яшаши жойига эга бўлса;

2) жавобгар юридик шахс ёки яқка тартибдаги тадбиркор Ўзбекистон Республикасида давлат рўйхатидан ўтган бўлса.

Суд қуйидаги ҳолларда ҳам ваколатли ҳисобланади, агар:

1) мулкий даъволар бўйича жавобгарнинг мулки Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган бўлса, даъво предметининг қиймати мулкнинг қийматидан сезиларли даражада кам бўлган ёки низо Ўзбекистон Республикаси билан узвий боғлиқ бўлмаган ҳоллар бундан мустасно;

2) Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган чет эллик шахснинг бошқарув органи, филиали ёки ваколатхонаси фаолиятдан келиб чиққан бўлса;

3) низо Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бажарилиши лозим бўлган ёки бажарилган шартномавий мажбуриятлардан келиб чиққан бўлса;

4) зарар Ўзбекистон Республикасида содир этилган ҳаракат ёки ҳаракатсизлик сабабли келиб чиқса ёки зарар оқибатлари Ўзбекистон Республикаси ҳудудида юзага келса;

5) Ўзбекистон Республикаси ҳудудида асоссиз бойлик орттириши келиб чиқишига сабаб бўлган ҳаракат ёки вазият содир бўлган бўлса ёхуд асоссиз олинган / тўпланган мулк пайдо бўлган бўлса;

6) низо Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқарилган ноэмиссиявий қимматли қозғаларнинг муомаласи билан боғлиқ муносабатлардан юзага келган бўлса».

Амалдаги ЎЗР ИПКнинг 239-моддаси 2-, 3-, 4-қисмлари мос равишда 3-, 4-, 5-қисм сифатида қолдирилади.

17. ЎЗР ФПКни қуйидагича янги 361¹-моддаси билан тўлдиришни таклиф қиламиз:

«361¹-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқаролик судларининг чет эллик шахслар иштирокидаги ишлар бўйича мутлақ ваколатлари.

Ўзбекистон Республикаси фуқаролик судларининг мутлақ ваколатларига чет эллик шахслар иштирокидаги қуйидаги низолар бўйича ишлар киради:

1) Ўзбекистон Республикасининг давлат мулки бўлган мол-мулкка нисбатан низолар бўйича, шу жумладан, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва давлат мулкни хусусийлаштириш ҳамда давлат эҳтиёжлари учун мулкни мажбурий тартибда олиб қўйиш билан боғлиқ низолар бўйича ишлар агар мулк Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўлса;

2) предмети кўчмас мол-мулк бўлган низолар бўйича, агар бундай мол-мулк Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган бўлса, ёки бундай мол-мулкка бўлган ҳуқуқлар тўғрисидаги низолар бўйича ишлар;

3) Ўзбекистон Республикаси давлат органлари, уларнинг мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракат ёки ҳаракатсизлигидан келиб чиқадиган зарарни ундириши тўғрисидаги низолар;

4) давлат реестрларига ёзувларни киритиш, уларни ўзгартириш ва бекор қилиш билан боғлиқ бўлган ишлар;

5) Ўзбекистон Республикаси фуқаросини вафот этган деб эълон қилиш, муомала лаёқати чекланган ёки муомалага лаёқатсиз деб топиш, шунингдек Ўзбекистон Республикаси фуқаросини фарзандликка олиш тўғрисидаги ишлар».

18. ЎЗР ИПК 240-модда биринчи қисм биринчи бандининг охирига «агар мулк Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўлса» жумласини кўшишни таклиф қиламиз. Бунда биринчи қисм иккинчи банди ўз ҳолича қолдирилади.

ЎЗР ИПК 240-модда биринчи қисмини қуйидагича янги учинчи, тўртинчи ва бешинчи бандлар билан тўлдиришни таклиф қиламиз:

«3) Ўзбекистон Республикаси давлат органлари, уларнинг мансабдор шахсларининг қарорлари, ҳаракат ёки ҳаракатсизлигидан келиб чиқадиган зарарни ундириши тўғрисидаги низолар;

4) давлат реестрларига ёзувларни киритиши, уларни ўзгартириши ва бекор қилиши билан боғлиқ бўлган ишлар;

5) низо Ўзбекистон Республикасида рўйхатдан ўтган юридик шахсга оид корпоратив муносабатлардан, шунингдек юридик шахсни ташкил этиши, тугатиши ҳамда қайта ташкил этиши билан боғлиқ бўлса».

19. ЎЗР ФПКга янги 361²-моддасини киритишни ва унинг мазмунини, шунингдек ЎЗР ИПКнинг 241-моддасининг мазмунини қуйидагича баён қилишни таклиф қиламиз:

«Агар тарафлардан лоақал бири чет эллик шахс бўлса ва улар ўртасида юзага келган ёки юзага келиши мумкин бўлган хусусий низони кўриши бўйича Ўзбекистон Республикаси судлари ваколатга эга деб белгиланган битимни тузса, башарти бундай битим чет давлат судининг мутлақ ваколатларини ўзгартирмаса, Ўзбекистон Республикаси судлари ушбу низони кўриши бўйича мутлақ ваколатларга эга бўлади.

Ушбу шартнома ёзма шаклда тузилиши лозим.

Агар шартномада низони кўриб чиқиши ваколати Ўзбекистон Республикаси судларига берилган бўлса ушбу шартномадан келиб чиқувчи барча низоларни кўриб чиқишида Ўзбекистон Республикаси судлари мутлақ ваколатларга эга бўлади».

20. ЎЗР ФПКнинг 370-модда биринчи қисм еттинчи банди ва ЎЗР ИПКнинг 255-модда биринчи қисм 7-бандини қуйидагича ўзгартириш таклиф этилади:

«Башарти Ўзбекистон Республикасининг мутлақ ваколати бузилмаган бўлса ва иш қарор чиқарган хорижий давлат суди билан боғлиқ бўлса, Ўзбекистон Республикаси суди хорижий судни ваколатли деб тан олади.

Ишда иштирок этаётган шахснинг илтимосига биноан ва у томонидан чет эл қонунларининг мазмунига доир тақдим этган далиллар асосида чет эл юрисдикциясини тан олиши асослари хорижий давлатда қўлланиладиган хорижий юрисдикцияларни тан олиши асослари кўламига қадар чекланиши мумкин».

**SCIENTIFIC COUNCIL AWARDING OF THE SCIENTIFIC
DEGREES PhD.37/27.02.2020.YU.107.01 AT THE HIGHER SCHOOL OF
JUDGES UNDER THE SUPREME JUDICIAL COUNCIL OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

UNIVERSITY OF WORLD ECONOMY AND DIPLOMACY

ALLAYOROV JAHONGIR TOSHPULATOVICH

**IMPROVEMENT OF THE INSTITUTION OF INTERNATIONAL
JURISDICTION IN CIVIL AND ECONOMIC CASES**

12.00.03 - Civil law. Business law.
Family law. International private law

**DOCTORAL (PhD) DISSERTATION ABSTRACT
ON LEGAL SCIENCES**

Tashkent – 2022

The theme of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD) is registered by the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan with number B2019.3.PhD/Yu299.

The dissertation is prepared at University of World Economy and Diplomacy.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English, Russian (summary)) on the website of the Scientific Council (www.sudyalarioliymaktabi.uz) and Information educational portal «ZiyoNET» (www.ziyo.net).

Supervisor:

Ergashev Vosidjon Yokubovich
Doctor of Philosophy in Law, Professor

Official opponents:

Nasriyev Ilhom Ismoilovich
Doctor of Science in Law, Professor

Safoeva Sadoqat Musoevna,
Doctor of Philosophy in Law,

The leading organization:

Tashkent State University of Law

The defense of the dissertation will be held on January 19, 2022 at 15:00 at the Session of the Scientific Council PhD.37/27.02.2020.YU.107.01 at The Higher school of judges under the Supreme judicial council of the Republic of Uzbekistan (Address: 100097, Chuponota street, 6, Chilanzar district, Tashkent city. Phone: (99855) 501-01-89); e-mail: tm_devon@mail.ru).

The doctoral dissertation is available at the Information Resource Center of The Higher School of judges under the Supreme judicial council of the Republic of Uzbekistan (registered under No. 5), Address 100097, Chuponota street, 6. Chilanzar district, Tashkent city. Phone: 99855) 501-01-89).

The abstract of the dissertation distributed on January 10, 2022.

(Registry protocol No 1 dated on January 10, 2022).

K.O. Sindarov

Chairman of the Scientific Council
for awarding scientific degrees,
Doctor of Science in Law, Associate
Professor

U.M. Saidakhmedov

Secretary of the Scientific Council
for awarding scientific degrees,
Candidate of Science in Law,
Associate Professor

B.B. Samarkhodzhaev

Chairman of the Scientific Seminar
under the Scientific Council for
awarding scientific degrees, Doctor
of Science in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. As a result of the effects of globalization in the world, socio-economic relations and humanitarian ties between countries are intensifying than ever. In turn, the increase in the size and scope of private relations complicated by a foreign element leads to an objective increase in the number of disputes between the parties to this relationship. The access to justice by the participants of a complicated relationship with a foreign element is an important indicator of the international prestige of the state. According to the Rule of Law Index of the World Justice Project (WJP), our country ranks 7th among the countries in the region in the ranking of access to justice in civil (economic) cases¹. The development of a more effective mechanism for the participants of the complicated relationship with the foreign element to achieve justice is explained by the need to ensure the implementation of the assigned tasks², as well as the consistent continuation of reforms in the judicial system.

It is also emphasized by the international community that the right to justice, as a universally recognized human right, is an equal opportunity guaranteed by the state to any interested person to freely apply to the courts and other bodies, as well as to participate in all stages of dispute resolution. In disputes complicated by a foreign element, the correct determination of international jurisdiction is a prerequisite for achieving justice. To this end, the Hague Conference on Private International Law is developing a number of draft international conventions on international jurisdiction. Today, in many countries around the world, the study of the legal nature of international jurisdiction, the study of best international practices in this area and the development of proposals to improve national legislation on this basis is a topical issue of scientific and practical importance.

In 2016-2020, the number of disputes complicated by foreign elements considered by economic courts in our country was 14,765, and the number of disputes complicated by foreign elements considered by civil courts was 741³. One of the legal mechanisms for the reliable protection of the rights and freedoms of citizens requires the uniform application of the rules governing the jurisdiction of the court to resolve a dispute complicated by a foreign element. However, today the Code of Civil Procedure and the Code of Economic Procedure of the Republic of Uzbekistan do not have a single approach to the basics of establishing the rules of international jurisdiction. At the same time, the lack of conceptual views on the legal nature of international jurisdiction agreements related to the review of the competence of foreign state courts in the recognition and enforcement of decisions of foreign courts requires a scientific and theoretical study of these issues.

¹ https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

² Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF-6003 of June 2, 2020 "On improving the position of the Republic of Uzbekistan in international rankings and indices and the introduction of a new mechanism of systematic work with government agencies and organizations" // National Database, 03.06.2020 y., 06/20/6003/0708

³ Letter of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan No. 07 / 14-5694-122 dated 31.03.2021.

This dissertation to some extent serves to implement the tasks set by the Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (hereinafter referred to as the CPC of the Republic of Uzbekistan) (2018), Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (hereinafter referred to as the IPC of the Republic of Uzbekistan) (2018), the Law of the Republic of Uzbekistan "On Courts" (2000). Law of the Republic of Uzbekistan "On the Supreme Council" (2017), "On measures to ensure the true independence of judges and increase the effectiveness of prevention of corruption in the judiciary" and "On additional measures to further improve the judiciary and increase the efficiency of justice", Decrees of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to introduce an effective mechanism for determining the rule of law in the Republic of Uzbekistan" and other relevant legislation.

The dependence of the research on the priority areas of the development of science and technology of the republic. The research of the dissertation was carried out in the priority direction of the development of science and technology of the republic I. "Formation of a system of innovative ideas and ways to implement them in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of an informed society and democratic state".

The extent of study of the problem. To date, the problems of the international jurisdiction have been studied by lawyers of our country in the form of separate scientific articles, theses and monographs. In particular, the scientific studies have been published by V. Ergashev on the international civil procedure as the part of private international law, by N. Rakhmonkulova on the codification of the private international law, by I. Rustambekov on the problems of establishing jurisdiction arisen on the Internet, by Kh. Abdurakhmonova on the adoption and enforcement of alimony, by Sh. Shorakhmetov, by Z. Esanova, by M. Mamasiddiqov and by D. Khabibullaev on the general principles of establishing jurisdiction⁴.

In the CIS countries researchers who have conducted research in the field of procedural aspects and legal nature of international jurisdiction are Lunts L., Eliseev N., Lisitsyn-Svetlanov A., Drobyazkina I., Syurmeev K., Savelyev A., Terekhov V., Schukin A., Sukhomlinova M., Mamaiev A., Agalarova M⁵.

In foreign countries Mukarrum Ahmed, Bimal Raut, Ana Georgina Alba Betancourt, Rami El Borai, Michael Christian Alexander Kant, Milana Karayanidi, Zampia G. Vernadaki, Robert Thomas Currie Telfer, Mark Leo Hyland, Sophie Strecker, Philip Saranovic, Trevor C Hartley, Briggs, Faye Fangfei Wang, Guangjian Tu, Arthur von Mehren, Stefania Bariatti, Zheng Sophia Tang, Sai Ramani Garimella, GC Cheshire, North, JJ. Fawcett, Mauro Cappelletti, Pascal de Vareilles-Sommières, Peter E Herzog, Ulrich Magnus, Peter Mankowski, and others conducted research concerning international jurisdiction⁶.

Although these scholars to some extents have studied some issues related to international jurisdiction, the main and current issues related to the improvement of

⁴ A complete list of the works of these scientists is given in the list of references used in the dissertation

⁵ A complete list of the works of these scientists is given in the list of references used in the dissertation

⁶ A complete list of the works of these scientists is given in the list of references used in the dissertation

international jurisdiction have not yet been comprehensively studied in our country as a separate object of research.

The relevance of the dissertation research to the research plans of the higher education institution where the dissertation was completed. The research was carried out in accordance with the plan of research of the Academic Council of the University of World Economy and Diplomacy in the framework of a comprehensive program "Fundamental and applied research and innovation."

The purpose of the study is to analyze the scientific and practical problems associated with the international jurisdiction in civil and economic cases in our country and to develop proposals and recommendations for its improvement.

Research objectives:

determination of the place of the international civil procedure in the field of private international law;

determining the legal nature of the international jurisdiction;

selection of optimal models for the formation of effective legal regulation mechanisms of the international jurisdiction;

analysis of international trends in the international jurisdiction;

analysis of bilateral and multilateral agreements related to the international jurisdiction and determination of their relationship with bilateral agreements;

development of proposals to improve the national legislation on the international jurisdiction.

The object of the study is a system of social relations related to the determination of international jurisdiction in the consideration of complex disputes with a foreign element by civil and economic courts of the Republic of Uzbekistan.

The subject of research is the normative legal acts on the determination of international jurisdiction, international treaties, foreign legislation, law enforcement practice and the existing conceptual approaches to international jurisprudence, scientific-theoretical views and legal categories.

Methods of research. During the research, such methods as system-structural, comparative-legal, logical, historical-legal, complex study of scientific sources, induction and deduction were used.

The scientific novelty of the research is following:

In the event of a dispute arising from the relationship with the circulation of securities issued in the territory of the Republic of Uzbekistan, it is justified to consider it by the courts of the Republic of Uzbekistan;

on disputes over state-owned property of the Republic of Uzbekistan, including cases on denationalization and privatization of state property and compulsory seizure of property for state needs, as well as disputes over the subject of real property, if such property is located in the territory of the Republic of Uzbekistan, the case on disputes over the rights to such property must be within the exclusive jurisdiction of the courts of the Republic of Uzbekistan;

if at least one of the parties is a foreigner and they enter into an agreement in which the economic court of the Republic of Uzbekistan has jurisdiction to consider a dispute that has arisen or may arise in connection with their activities in the economic sphere, and such agreement if it does not change jurisdiction of the

foreign country, the economic court of the Republic of Uzbekistan must have absolute jurisdiction to adjudicate;

the need to refuse to recognize and enforce the decisions of a foreign court when the party provides evidence that the dispute has been resolved by an incompetent foreign court.

The practical results of the study are as follows:

the necessity to relinquish the rules of domestic jurisdiction (dual functionality) and the introduction of directly applicable norms in the determination of international jurisdiction was substantiated;

the necessity for universal unification of the rules of international jurisdiction as the most effective means of international legal unification was substantiated;

it is justified that it is not expedient to directly adopt the norms of international jurisdiction in international treaties;

the necessity of joining to “Choice of court agreement” 2005 (The Hague Convention)⁷ was substantiated;

it was substantiated that in the international agreements of the Republic of Uzbekistan on legal assistance, to include provisions on the supremacy of international jurisdiction agreements over the *Lis pendens* rule;

it is substantiated that the determination of international jurisdiction on the basis of citizenship should be applied only to family relations;

draft resolution the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan on the application of legislation governing the rules of international jurisdiction in cases involving foreigners, which will help to eliminate existing problems in the application of international jurisdiction by courts;

it was substantiated that maintenance of the state register, establishment, reorganization and liquidation of national legal entities, as well as declaring a citizen of the Republic of Uzbekistan dead, declaring him incapacitated or incapacitated, adopting a citizen of the Republic of Uzbekistan are in the exclusive jurisdiction of Uzbek courts.

Reliability of research results. In results of research norms of foreign and national law, experience of developed countries, law enforcement practice was summarized and formalized with relevant documents, conclusions, proposals and recommendations were tested, their results are published in leading national and foreign publications, the results are approved and implemented by the competent authorities.

Scientific and practical significance of research results. The scientific and theoretical findings of the study can be used in the preparation of recommendations for further improving the institute of international jurisdiction, as well as teaching and methodological disciplines such as "Private International Law", "International Civil Procedure", "Civil Procedural Law", "Economic Procedure Law".

The practical significance of the results of the study is determined by the possibility of improving the legal framework of international jurisdiction and law enforcement practice.

⁷ http://www.chinaruslaw.com/RU/International/2015930130210_656063.htm

Implementation of research results. The scientific results of the research were used in the following:

In the event of a dispute arising from the relationship with the circulation of securities issued in the territory of the Republic of Uzbekistan, to consider it by the courts of the Republic of Uzbekistan used in Articles 239, 7th band of Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (Act of Committee on Combating Corruption and Judicial Law of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in April 27, 2021). This proposal served to ensure access to justice for foreign entities in relation to the circulation of securities issued in the territory of the Republic of Uzbekistan;

on disputes over state-owned property of the Republic of Uzbekistan, including cases on denationalization and privatization of state property and compulsory seizure of property for state needs, as well as disputes over the subject of real property, if such property is located in the territory of the Republic of Uzbekistan, the case on disputes over the rights to such property must be within the exclusive jurisdiction of the courts of the Republic of Uzbekistan used in the development of the disposition of Article 240 of Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (Act of Committee on Combating Corruption and Judicial Law of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in April 27, 2021). This proposal served to ensure the supremacy of state sovereignty and public interest in the consideration of property disputes in which the subject of the claim was state property;

if at least one of the parties is a foreigner and they enter into an agreement in which the economic court of the Republic of Uzbekistan has jurisdiction to consider a dispute that has arisen or may arise in connection with their activities in the economic sphere, and such agreement if it does not change jurisdiction of the foreign country, the economic court of the Republic of Uzbekistan must have absolute jurisdiction to adjudicate used in the development of disposition of Article 241 of Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (Act of Committee on Combating Corruption and Judicial Law of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in April 27, 2021). This proposal served to create a legal basis for the election of a dispute resolution court on the basis of the free autonomy of the subjects of legal relations;

the need to refuse to recognize and enforce the decisions of a foreign court when the party provides evidence that the dispute has been resolved by an incompetent foreign court used in the Article 255, 7th band of Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan and Article 370, 7th band of Civil Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (Act of Committee on Combating Corruption and Judicial Law of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in April 27, 2021). This proposal served to clarify the grounds for the recognition and enforcement of the decisions of a foreign state court in the Republic of Uzbekistan by defining its jurisdiction.

Approbation of research results. The results of the study were discussed at 4 international and 2 national scientific conferences and seminars.

Publication of research results. A total of 13 scientific papers on the research topic, including 8 articles (2 in foreign publications) were published in the publications recommended for publication of the main scientific results of the dissertation of the HAC.

The structure and scope of the dissertation. The structure of the dissertation consists of an introduction, 3 chapters covering 9 paragraphs, a conclusion, a list of references and appendices. The volume of the dissertation is 156 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

In the **introductory** part of the dissertation the relevance and necessity of the research topic, the relevance of the research to the main priorities of the development of science and technology, the degree of study of the problem, the relevance of the dissertation to the research institution, goals and objectives, object and subject, methods, scientific novelty and practical results of the research, reliability of the research results, scientific and practical significance of the research results, their introduction, approbation of the research results, publication of the results, volume and structure of the dissertation.

The first chapter of the dissertation is entitled "**General description of the legal nature of the International jurisdiction**", which analyzes the role of international civil procedure in private international law, scientific and theoretical views on the concept of international jurisdiction, its legal nature, legal status of international jurisdiction and models of international jurisdiction.

The researcher used the views and opinions of many scholars (Cheshire G.P., North M., Fawcett J. J., Cappelletti M., Perillo J., Lunt L., Dmitrieva G.K., Zvekov V.P., Fedoseeva G.Yu., Anufrieva L.P., Neshataeva T.N., Galenskaya L.N., Osavelyuk E.A., Fedoseeva G.Yu., Yurova N.M., Getman-Pavlova I.V., Erpyleva N.Yu., Ergashev V.) in the analysis of the concepts of international civil procedure and international jurisdiction and engaged in discussions with them. The concept of international civil procedure and international jurisdiction is defined by the following authorship:

"International civil procedure is an independent sub-branch in the structure of private international which regulates procedural relations with complicated foreign element".

"International jurisdiction - institute of law, which determines the existence of the jurisdiction of the courts of the Republic of Uzbekistan to resolve civil and economic cases complicated by a foreign element in the international civil procedure".

According to the researcher, the international civil procedure differs from the field of national civil procedural law in terms of the object of regulation. This difference is a matter of the court's application of the procedural norms of a foreign state or procedural norms in international agreements, the application of the substantive law of a foreign state and its application as applied in the practice of a foreign state, the resolution of conflicts of jurisdiction, moreover existence of

problems in classifying norms of the same type as a material norm in one state as a procedural norm in another state.

International civil procedure is not part of national civil procedural law, but exists in close connection with it. The norms of international civil procedure are parallel to the norms of national procedure and the norms of international civil procedure come into force after the civil procedural relationship is complicated by a foreign element. The author develops the idea of the essence of the procedural relationship put forward in theory, substantiating that the emergence of international civil procedural relations is based on the will of the subjects, and in this process the unity of public and private foundations is manifested.

The dissertation focuses on the integrity of the relationship between the general subject and the rules of law, the use of legal institutions in international private law and international civil proceedings, such as national regime, procedural legal capacity, state immunity, public order, retort, the sole purpose - to create opportunities for foreign law in national law, as well as the fact that the main criterion is the complexity of the legal relationship with a foreign element, the inclusion of the international civil process in the structure of private international law as an independent minor branch of law of a complex nature.

In order to avoid confusion between the concepts in theory and practice, the researcher analyzes the different views on the concept of "international jurisdiction", "competence" and "jurisdiction", put forward to differentiate these concepts. While "international jurisdiction" defines the jurisdiction of state courts, the term "jurisdiction" includes not only the courts but also other law enforcement agencies (notaries, civil registry offices). Jurisdiction means that the state has absolute sovereignty over its territory, and the system of power (judiciary, the executive and the legislature) acts in accordance with its jurisdiction in the exercise of this sovereignty. The jurisdiction of the courts is the competence of each court given by law. Consequently, if international jurisdiction is one of the jurisdictions of a court dealing with a foreign element, jurisdiction is defined as the sum of all the powers of the court hearing the case.

It is appropriate to use the term "international jurisdiction" in relation to the power of state courts to decide private cases complicated by a foreign element. Firstly, it helps to distinguish between national administrative bodies and courts, as well as international courts, and their distinctive features indicate that they are independent subjects of jurisdiction; secondly, it differs from other rights and obligations (competence) of the court in the broadest sense of the word.

The researcher notes that there are general, alternative, contractual and absolute types of international jurisdiction, theoretically proves that the unity of the subject of regulation of their norms, their logical systematization, the object of the norms of international jurisdiction should be a court case complicated by a foreign element, determine the legal status of the court and other court participants and classifies international jurisdiction as a legal institution.

The researcher analyzed the relationship between these procedural institutions and international jurisdiction on the basis of the approaches of scholars (Shorahmetov Sh., Osipov Yu., Shakariya M., Mamasiddikov M.) who think about

the relevance and jurisdiction of national procedural law. Even though the international jurisdiction, as internal jurisdiction and competence, sets the limits of a court's jurisdiction, international jurisdiction sets competence unilaterally. Consequently, international jurisdiction decides that national courts have jurisdiction over disputes complicated by a foreign element, and does not determine whether foreign state courts have that jurisdiction. International jurisdiction is an independent mechanism, separate from internal jurisdiction and competence that determines the jurisdiction of a court to act when a dispute is complicated by a foreign element.

The researcher critically analyzes the doctrinal approaches (Shevchenko I., Shebanova N., Drobyazkina I., Osipov A., Koch H.) on the primary importance of the application of the norms of relevance, jurisdiction and international jurisdiction, and considers the procedural tools of the court in its proceedings are reasonable use, given the limited time available to consider the case, puts forward a new scientific view that if the court does not have jurisdiction to hear the case, the case should not be considered regardless of the rules of jurisdiction.

Theories such as "relational theory", "power theory", and "convenience theory", which define international jurisdiction in the dissertation, are based on the comparative-legal study of the Romano-Germanic and Anglo-Saxon legal families. The scientific nature of the procedural-legal nature of the open and closed models is given. In an open model of international jurisprudence, states focus on international cooperation by limiting their jurisdiction. The closed model follows from the theories of 'relational theory' and 'physical theory' that the conflict follows the path of bringing it into its jurisdiction, even if it is minimally related to the state. According to the researcher, the regulation of international jurisdiction based on the "theory of physical dependence" or the "theory of loyalty" is ineffective. Open model to recognize the jurisdiction of a foreign state, to expand the implementation of its jurisdiction over disputes and cases in favor of a foreign state to abandon its jurisdiction and, consequently, cross-border relations, taking into account the provision of effective legal protection among countries in cooperation with the international jurisdiction important task for the future to create a model that theoretical grounded.

The second chapter of the dissertation, entitled "**International treaties and modern trends in international jurisdiction**", approaches to the regulation of international jurisdiction in the EU, the experience of regulating international jurisdiction in foreign countries on the basis of national and international legal mechanisms, current trends, norms governing the international jurisdiction. The doctrinal basis of unification, the prospects for the application of international jurisdiction in legal relations arising in the virtual space, state immunity, as well as issues of international jurisdiction in the agreements on regional and bilateral legal assistance of which the Republic of Uzbekistan is a member.

An analysis of the international jurisdiction of countries with developed legal systems shows that a number of specific modern approaches are being used to ensure effective justice. In particular, the waiver of the rules of domestic

jurisdiction for the determination of international jurisdiction (bilateral functionality) and the use of directly applicable norms (Netherlands, Italy and Switzerland), as well as the determination of treaty international jurisdiction on the principle of interdependence (Switzerland) recognition as a criterion (Germany, Spain, Italy), as well as restrictions on the application of its provisions to family relations (Netherlands), are theoretically justified in the process of improving national procedural legislation.

Analyzing the European Union's approaches to the determination of international jurisdiction over disputes arising out of the Internet, the researcher concludes that the traditional framework for the determination of international jurisdiction has the potential to resolve this type of case fairly.

Based on the analysis of various doctrinal approaches to international litigation on disputes based on blockchain and smart contract technologies, the dissertation discusses the economic inefficiency of the use of traditional tools in international civil proceedings for claims of high value in such disputes and their blockchain arbitration and smart arbitration mechanisms and justifies the expediency of the solution by means.

The study substantiates the need to develop international legal support for the harmonization of relevant procedural norms as an optimal solution to minimize objective differences between national legal systems on international jurisdiction. Although the Republic of Uzbekistan has joined to more than 30 agreements on mutual legal assistance, most of them are regional and bilateral agreements, and the potential for unification is not high compared to universal agreements. The dissertation scientifically and practically substantiates the need for the Republic of Uzbekistan to accede to the 2005 Hague Convention on the Choice of court agreement in order to achieve legal clarity in the field of international jurisdiction, full autonomy of participants in private relations, increase the level of enforcement of court decisions, as well as facilitate access to justice.

The researcher noted that the Minsk and Chisinau Conventions on Legal Assistance and Legal Relations in Civil, Family and Criminal Matters have not been fully harmonized to establish international jurisdiction, and that member states have problems in recognizing and enforcing court decisions and suggests the formation of a closed list (*numerus clausus*) in conventions.

An increase in the number of bilateral and multilateral international agreements can create problems as to which of the rules applies to the same issue. The dissertation states that if a state communicates with another state on one issue through both a multilateral and a bilateral agreement, the provisions of that agreement which agreement contains specific norms on the matter under consideration (*lex specialis derogat legi general*) should be applied.

The third chapter, entitled "**Issues of Improving National Legislation**", proposes to improve the national legislation on international jurisdiction and mechanisms for determining the powers of a foreign state court at the stage of recognition and enforcement of a foreign court decision in the Republic of Uzbekistan.

Researcher critically analyzes the lack of a single comprehensive approach to the definition of international jurisdiction in national civil and economic procedural legislation and scientifically and theoretically substantiates the need to develop separate norms for procedural law that have a holistic meaning for international jurisdiction. In particular, in contrast to the IPC, the determination of international jurisdiction in the CPC is based on the rules of domestic jurisdiction can lead to increase inconsistency such as in the number of parallel court cases, the decision of one state court on another public administration body, a decision is made against the defendant who has no legal and / or factual relationship with the judicial state (forum).

In this context, this chapter analyzes modern theoretical approaches to international jurisdiction (Manfred Wolf, Von Mehren, Ulrich Magnus, Adrian Briggs, Louise Merrett, Peter Gottwald, Tena Raković, Paul Beaumont, Zheng Sophia Tang, etc.) and foreign law. In doing so, it is necessary to develop rules governing the general, alternative, contractual and absolute bases of the determination of international jurisdiction.

General international jurisdiction should be determined in accordance with the general rule of "*actor sequitur forum rei*" (*plaintiff goes to the court of the defendant*). At the same time, the researcher has developed practical proposals aimed at forming a system of special rules that provide for exceptions to this general rule, taking into account the principles of autonomy of the parties, public order and the interdependence of relations.

The researcher argues that an alternative international jurisdiction can be established even if the respondent is not located in the Republic of Uzbekistan, based on the complex relationship (object, subject or content) of the foreign element with the Republic of Uzbekistan, taking into account the paradigms of *justice* and *restoration of violated rights*. In particular, the following features should be taken into account in determining the issue of international jurisdiction in the national procedural legislation on certain relations:

- the rules of *in rem* and *quasi in rem* cannot be applied in determining international jurisdiction on the basis of the location of the property when the value of the claim is much higher than the value of the property or the claim is non-property;

- determination in respect of disputes arising from *the activities of the branch and representative office*;

- the determination of the place of performance of contractual obligations shall be determined by means of an appropriate collision binder;

- consideration of claims arising in the territory of the Republic of Uzbekistan or if the consequences of the damage occur in the Republic of Uzbekistan, as well as claims arising from the damage caused to consumers;

- the need to consider disputes in the event of an action or situation that led to the acquisition of unjust enrichment or in the occurrence of unjustly acquired / accumulated property;

- on disputes related to the circulation of none missive securities issued in the territory of the Republic of Uzbekistan;

on divorce cases in which the plaintiff is a citizen of the Republic of Uzbekistan.

The researcher reviewed the Hague Convention on the Choice of court agreement, the Lugano Convention on the Recognition and Enforcement of Civil and Economic Jurisdictions, and the EU Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters and as well as an analysis of the views of scholars (Simon Patrick Camilleri, Burcu Yüksel, Avril Haines, Khodykin R., etc.) who have conducted research on the treaty on international jurisprudence, the following author's definition of the treaty has been developed: agreement on international jurisdiction is an agreement aimed at establishing or limiting the competence of a state (s) court to hear disputes that have arisen or may arise in the future in a complicated private relationship with a foreign element.

The agreement on international jurisdiction has a bilateral legal nature due to its inextricable link with substantive and procedural law, and its procedural aspect is reflected in the determination of a state court that has jurisdiction over a cross-border dispute.

In order to reduce the negative consequences of the so-called "Italian torpedo" litigation tactics, to expand the access of the parties to justice, in international legal assistance agreements have been given priority to agreement on international jurisdiction than "lis pendens" (*the court that initiated the first case*) justifies the expediency of including the norm in the national procedural legislation.

The determination of absolute international jurisdiction is based on a relationship in which state sovereignty and public interest take precedence. The desire of states to define the absolute powers of international jurisdiction in a broad sense can lead to the non-enforcement of court decisions and the lack of real protection of violated rights. In resolving this dilemma, researcher argues that the rules of absolute international jurisprudence should be applied to private relations affecting a limited range of public law interests. In particular, it is theoretically and practically justified that *disputes over compensation for damages arising from the actions, omissions or omissions of public authorities, their officials; works related to the entry, modification and cancellation of entries in the state registers; disputes related to corporate relations of a legal entity registered in the Republic of Uzbekistan; to declare a citizen of the Republic of Uzbekistan dead, to declare him incapacitated or has limit capacitated, as well as to establish absolute international jurisdiction in cases of adoption of a citizen of the Republic of Uzbekistan.*

Researcher developed suggestions that the national legislation does not contain norms defining the jurisdiction of a foreign state court at the stage of recognition and enforcement of decisions of a foreign state court.

CONCLUSION

As a result of research work on Improvement of the institution of international jurisdiction in civil and economic cases, the following scientific-theoretical and practical proposals and conclusions were developed:

I. Scientific and theoretical suggestions and conclusions:

1. International civil procedure is not part of national procedural law, but is closely related to it, and the norms of international civil procedure come into force after the civil procedural relationship is complicated by a foreign element. The court's application of the procedural norms of a foreign state or procedural norms in international agreements, the application of the substantive law of a foreign state and its application as applied in the practice of a foreign state their complexity (the generality of the object) indicates that they belong in content to a single area of private international law. The essence of the norms of the field of law does not change because they are expressed in the field of legislation.

2. The study of opinions in scientific and legal sources on the topic, on the basis of scientific analysis the following author's definitions of the concepts of "international civil procedure", "international jurisdiction" and "an agreement on international jurisdiction" have been developed: International civil procedure is an independent small branch of law of a complex nature that regulates complex procedural relations with a foreign element in the structure of private international law; "international jurisdiction is a legal institution that determines the existence of the jurisdiction of the courts of the Republic of Uzbekistan to resolve civil and economic cases complicated by a foreign element in the international civil procedure"; "an agreement on international jurisdiction is an agreement aimed at establishing or limiting the competence of a state(s) court to consider disputes that have arisen or may arise in the future in a private relationship complicated by a foreign element".

3. Based on a scientific analysis of the relationship between the concepts of "jurisdiction", "competence" and "international jurisdiction" in terms of generality and specificity, applied to the determination of jurisdiction in disputes complicated by a foreign element in international civil proceedings the expediency of using the term "international jurisdiction" was justified. Firstly, the term helps to distinguish between national administrative bodies and courts, as well as international courts, indicating that the characteristics of each are independent subjects of jurisdictional activity. Secondly, the use of the term international jurisprudence serves to distinguish state sovereignty from other rights and obligations (competencies) that constitute the broad jurisdiction of the court, meaning a narrow range of powers in dealing with cases complicated by a foreign element.

4. It was conceptually substantiated that international jurisdiction is a separate legal institution in the system of international civil procedure and that this institution exists as a single legal category in civil and economic litigation, as well as in conjunction with national procedural rules.

5. Given that, international jurisprudence is an independent mechanism for determining the jurisdiction of the court, its differences from procedural institutions, such as jurisdiction, which are institutions of national procedural law, have been scientifically substantiated. In our opinion, the international jurisdiction serves only to determine the scope of its jurisdiction in judicial proceedings. In terms of jurisdiction, it indicates which body will consider the dispute when it does not belong to the court, and in terms of internal jurisdiction, which court does not

belong to the court in terms of territoriality and similarity. However, unlike competence and internal jurisdiction, international jurisdiction does not determine which court should hear a dispute if the court does not have jurisdiction to hear the dispute.

6. The court shall determine its jurisdiction in accordance with the rules of competence, internal jurisdiction and international jurisdiction. It was concluded that the rules of domestic jurisdiction and international jurisprudence have a cumulative effect, regardless of which institution's rules apply to the grounds for obtaining jurisdiction.

7. In establishing international jurisdiction, the open model mitigates the effects of positive and negative conflict of jurisdictions, creates an atmosphere of mutual trust and cooperation between the courts of states, and, most importantly, protects the interests of those who apply to the courts to protect their violated rights.

8. The following issues should be taken into account when developing the rules of international jurisdiction:

Firstly, it is expedient that his permanent residence be the main criterion in determining the location of the respondent;

Secondly, in determining international jurisdiction, *it is necessary* to abandon the rules of domestic jurisdiction (dual functionality) and to introduce directly applicable norms;

Third, the determination of international jurisdiction on the basis of citizenship should apply only to family relations;

Fourth, accession to unified international treaties on international jurisdiction will contribute to the development of private international relations;

Fifth, it would be expedient to establish international jurisdiction on traditional grounds in disputes arising on the Internet.

9. It was concluded that due to the substantive nature of the agreement of international jurisdiction, the general rules of treaties shall apply to it and the part of international jurisdiction shall be valid, regardless of whether the main agreement is invalid in cases where the rules of international jurisdiction are included in a separate document but as a clause of the main treaty.

10. Based on the analysis of the current national legislation, it was argued that there is no special legal mechanism for national courts to assess the international jurisdiction of a foreign state court when it is necessary to recognize and enforce a decision of a foreign state court in the Republic of Uzbekistan. In this regard, at the stage of recognition and enforcement of decisions of a foreign state court in the verification of the competence of a foreign state court, if the court decision does not contradict the rules of absolute international jurisdiction of the Republic of Uzbekistan, if a foreign court has taken the case under its rules of international jurisdiction, it is considered that it has been issued by a competent court, and that the grounds for recognition of foreign jurisdiction should be limited to the extent of the grounds for recognition of foreign jurisdictions applicable in a foreign state.

11. It is expedient to include in the international agreements of the Republic of Uzbekistan on the provision of legal assistance the provisions on the supremacy of the agreements on international jurisdiction over the rules of "Lis pendens".

12. Disputes over state property were argued that the rule of access to the jurisdiction of only those state courts was an overprotective tactic.

II. Based on the results of the study, the following suggestions and conclusions were developed to improve the legislation:

13. It was concluded that if a state communicates with another state through a multilateral or bilateral agreement on an issue, the provisions of that agreement, which contain specific norms on the matter under consideration, should be applied.

14. In order to improve the measures to ensure effective legal cooperation, it was suggested that the issue of participation of the Republic of Uzbekistan in the Hague Convention on the Choice of court agreement (2005) should be considered.

15. It was proposed to amend Article 361 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan as follows:

“Article 361. Jurisdiction of civil courts of the Republic of Uzbekistan on cases with the participation of foreign persons.

Civil courts of the Republic of Uzbekistan have the right to consider disputes involving foreign persons if:

- 1) the defendant has a place of residence in the Republic of Uzbekistan;*
- 2) legal entity or the individual entrepreneur has the state registration in the Republic of Uzbekistan.*

The court is also competent in the following cases:

1) if the property of the defendant on property claims is located in the territory of the Republic of Uzbekistan, except for cases when the value of the subject of the claim is significantly less than the value of the property or the dispute is not inextricably linked with the Republic of Uzbekistan;

2) the dispute arose from the activities of the governing body, branch or representative office of a foreign person located in the territory of the Republic of Uzbekistan;

3) the dispute arose from contractual obligations to be fulfilled or fulfilled in the territory of the Republic of Uzbekistan;

4) the damage is caused by an act or omission committed in the Republic of Uzbekistan, or the consequences of the damage affect the territory of the Republic of Uzbekistan;

5) there is an action or situation that caused unjust enrichment or unjustified acquisition / accumulation of property in the territory of the Republic of Uzbekistan;

6) the dispute arose from the relations related to the circulation of none emissive securities issued in the territory of the Republic of Uzbekistan;

7) in divorce cases the plaintiff is a citizen of the Republic of Uzbekistan.

16. It was proposed to amend Article 239 of the IPC of the Republic of Uzbekistan as follows:

“Economic courts of the Republic of Uzbekistan have the right to consider disputes involving foreign persons, if

- 1) the defendant has a place of residence in the Republic of Uzbekistan;
- 2) legal entity or the individual entrepreneur has the state registration in the Republic of Uzbekistan.

The court is also competent in the following cases:

- 1) the defendant has a place of residence in the Republic of Uzbekistan;
- 2) legal entity or the individual entrepreneur has the state registration in the Republic of Uzbekistan.

The court is also competent in the following cases:

1) if the property of the defendant on property claims is located in the territory of the Republic of Uzbekistan, except for cases when the value of the subject of the claim is significantly less than the value of the property or the dispute is not inextricably linked with the Republic of Uzbekistan;

2) the dispute arose from the activities of the governing body, branch or representative office of a foreign person located in the territory of the Republic of Uzbekistan;

3) the dispute arose from contractual obligations to be fulfilled or fulfilled in the territory of the Republic of Uzbekistan;

4) the damage is caused by an act or omission committed in the Republic of Uzbekistan, or the consequences of the damage affect the territory of the Republic of Uzbekistan;

5) there is an action or situation that caused unjust enrichment or unjustified acquisition / accumulation of property in the territory of the Republic of Uzbekistan;

6) the dispute arose from the relations related to the circulation of none emissive securities issued in the territory of the Republic of Uzbekistan.

Parts 2, 3 and 4 of Article 239 of the current IPC of the Republic of Uzbekistan shall be retained as Parts 3, 4 and 5, respectively.

17. We propose to supplement the CPC of the Republic of Uzbekistan with the new Article 361¹:

«361¹Article. Absolute jurisdiction of civil courts of the Republic of Uzbekistan in cases involving foreign persons.

The exclusive jurisdiction of the civil courts of the Republic of Uzbekistan includes cases on the following disputes with the participation of foreign persons:

1) cases on disputes over property that is state property of the Republic of Uzbekistan, including disputes related to denationalization and privatization of state property and compulsory seizure of property for state needs, if the property is in the territory of the Republic of Uzbekistan;

2) cases on disputes involving immovable property, if such property is located in the territory of the Republic of Uzbekistan, or on disputes over rights to such property;

3) disputes on compensation for damages arising from decisions, actions or inactions of state bodies of the Republic of Uzbekistan, their officials;

4) works related to the entry, modification and cancellation of entries in the state registers;

5) *declaring a citizen of the Republic of Uzbekistan dead, declaring him legally incapacitated or limit incapacitated, as well as adopting a citizen of the Republic of Uzbekistan;*

18. We propose to add the sentence " *if the property is in the territory of the Republic of Uzbekistan* " to the end of the first paragraph of the first part of Article 240 of the IPC of the *Republic of Uzbekistan*. In this case, the second paragraph of the first part is left as it is.

We propose to supplement the first part of Article 240 of the IPC of the Republic of Uzbekistan with new third, fourth and fifth paragraphs as follows:

"3) disputes on compensation for damages arising from decisions, actions or inactions of state bodies of the Republic of Uzbekistan, their officials;

4) the dispute related to the entry, modification and cancellation of entries in the state registers;

5) the dispute is related to corporate relations of a legal entity registered in the Republic of Uzbekistan, as well as to the establishment, liquidation and reorganization of a legal entity.

19. We propose to introduce a new Article 361² of the Civil Procedure Code of the Republic of Uzbekistan and state its content, as well as the content of Article 241 of the Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan as follows:

"If at least one of the parties is a foreigner and the courts of the Republic of Uzbekistan have concluded that they have jurisdiction to consider a private dispute that has arisen or may arise between them, the courts of the Republic of Uzbekistan shall consider the dispute. will have absolute powers.

This agreement must be in writing.

If the contract authorizes the courts of the Republic of Uzbekistan to consider the dispute, the courts of the Republic of Uzbekistan shall have absolute powers to consider all disputes arising from this agreement.

20. It is proposed to amend the seventh paragraph of the first part of Article 370 of the Civil Procedure Code of the Republic of Uzbekistan and the seventh paragraph of the first part of Article 255 of the Economic Procedure Code of the Republic of Uzbekistan as follows:

"If the absolute jurisdiction of the Republic of Uzbekistan has not been violated and the case is related to the foreign state court that issued the decision, the court of the Republic of Uzbekistan shall recognize the foreign court as competent.

At the request of the person participating in the case and the content of the foreign law on the basis of evidence provided by the foreign jurisdiction principles applicable to a foreign country to recognize the basis of recognition of foreign jurisdictions may be restricted up to the scale".

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ PhD.37/27.02.2020.YU.107.01 ПО
ПРИСУЖДЕНИЮ НАУЧНОЙ СТЕПЕНИ ПРИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ
СУДЕЙ ПРИ ВЫСШЕМ СУДЕЙСКОМ СОВЕТЕ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

УНИВЕРСИТЕТ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ДИПЛОМАТИИ

АЛЛАЁРОВ ЖАХОНГИР ТОШПУЛАТОВИЧ

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНСТИТУТА МЕЖДУНАРОДНОЙ
ПОДСУДНОСТИ ПО ГРАЖДАНСКИМ И
ЭКОНОМИЧЕСКИМ ДЕЛАМ**

12.00.03 – Гражданское право. Предпринимательское право.
Семейное право. Международное частное право

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации доктора философии по юридическим наукам (PhD)

Ташкент – 2022

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Кабинете Министров Республики Узбекистан за номером B2019.3.PhD/Yu299.

Диссертационная работа выполнена в Университете мировой экономики и дипломатии.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, английском и русском (резюме)) на веб-странице Научного совета (www.sudyalaroliymaktabi.uz) и Информационно-образовательного портала «ZiyoNET» (www.ziyo.net).

Научный руководитель:

Эргашев Восиджон Ёкубович,
кандидат юридических наук, профессор

Официальные оппоненты:

Насриев Илхом Исмоилович,
доктор юридических наук, профессор

Сафоева Садокат Мусоевна,
кандидат юридических наук

Ведущая организация:

Ташкентский государственный юридический университет

Защита диссертации состоится 19 января 2022 года в 15.00 часов на заседании Научного совета PhD.37/27.02.2020.YU.107.01 по присуждению ученых степеней при Высшей школы судей при Высшем судебном совете Республики Узбекистан (Адрес: 100097, г. Ташкент, Чиланзарский район, ул. Чулпонота, дом 6, Тел: (99855) 501-01-89), e-mail: tm_devon@mail.ru).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Высшей школы судей при Высшем судебном совете Республики Узбекистан (зарегистрированным под номером №5). Адрес: 100097, г. Ташкент, Чиланзарский район, ул. Чулпонота, дом 6, Тел: (99855) 501-01-89)

Автореферат диссертации разослан 10 января 2022 года.

(реестр №1 от 10 января 2022 года)

К.О. Синдаров
Председатель Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, доцент

У.М. Сайдахмедов
Секретарь Научного совета по присуждению ученых степеней, кандидат юридических наук, доцент

Б.Б. Самарходжаев
Председатель Научного семинара при Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (аннотация докторской (PhD) диссертации)

Целью исследования является анализ научно-практических проблем, связанных с институтом Международной подсудности по гражданским и экономическим судебным делам в нашей стране, разработка предложений и рекомендаций по его совершенствованию.

Объектом исследования является система общественных отношений, связанных с определением международной подсудности при рассмотрении гражданскими и экономическими судами Республики Узбекистан споров, осложнённых иностранными элементами.

Научная новизна исследования:

обосновано, что если спор возникает из отношений, связанных с обращением ценных бумаг, выпущенных на территории Республики Узбекистан, он подлежит рассмотрению в судах Республики Узбекистан;

обосновано, что дела по спорам, касающиеся имущества, являющегося государственной собственностью Республики Узбекистан, в том числе дела по спорам, связанным с разгосударствлением имущества и приватизацией государственного имущества и изъятием имущества для государственных нужд в принудительном порядке, а также дела по спорам, предметом которых является недвижимое имущество, если такое имущество находится на территории Республики Узбекистан, дела о спорах о правах на такое имущество должны относиться к исключительной подсудности судов Республики Узбекистан;

обосновано, что если хотя бы одна из сторон является иностранным лицом и они заключают соглашение, где установлены полномочия Экономического суда Республики Узбекистан по рассмотрению споров, которые возникли или могут возникнуть в связи с их деятельностью, осуществленной в экономической сфере, и, при условии, что такое соглашение не изменит исключительные полномочия суда иностранного государства, Экономический суд Республики Узбекистан должен обладать исключительными полномочиями рассматривать данный спор;

обоснована необходимость отказа в признании и исполнения решений суда иностранного государства в случаях, когда сторона представляет доказательства, подтверждающие разрешение спора судом иностранного государства, не имеющим на то полномочия.

Внедрение результатов исследования.

Научные результаты исследования были использованы следующим образом:

предложение о необходимости рассмотрения возникшего спора, связанного с обращением ценных бумаг, выпущенных на территории Республики Узбекистан в судах Республики Узбекистан использовано при разработке пункта 7 части первой статьи 239 Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан, утвержденного Законом Республики Узбекистан «Об утверждении Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан» ЗРУ - № 461 (протокол Комитета по

противодействию коррупции и судебным-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 27 апреля 2021 года). Это предложение послужило для обеспечения доступа к правосудию для иностранных субъектов в отношениях, связанных с обращением ценных бумаг, выпущенных на территории Республики Узбекистан;

предложение о необходимости отнесения к исключительной подсудности судов Республики Узбекистан дел по спорам, относительно имущества, являющегося государственной собственностью Республики Узбекистан, в том числе дел по спорам, связанным с разгосударствлением имущества и приватизацией государственного имущества и изъятием имущества для государственных нужд в принудительном порядке, а также дел по спорам, предметом которых является недвижимое имущество, если такое имущество находится на территории Республики Узбекистан, дел о спорах по правам на такое имущество использовано при разработке диспозиции статьи 240 Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан, утвержденного Законом Республики Узбекистан № ЗРУ-461 «Об утверждении Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан» (протокол Комитета по противодействию коррупции и судебным-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 27 апреля 2021 года). Данное предложение послужило для обеспечения верховенства государственного суверенитета и общественно-правовых интересов при рассмотрении имущественных споров, в которых предметом иска является государственная собственность;

предложение о необходимости наделения исключительными полномочиями Экономического суда Республики Узбекистан по рассмотрению спора, если хотя бы одна из сторон является иностранным лицом и они заключают соглашение, где установлены полномочия Экономического суда Республики Узбекистан по рассмотрению споров, которые возникли или могут возникнуть в связи с их деятельностью, осуществленной в экономической сфере, и, при условии, что такое соглашение не изменит исключительные полномочия суда иностранного государства, использовано при разработке диспозиции статьи 241 Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан, утвержденного Законом Республики Узбекистан № ЗРУ-461 «Об утверждении Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан» (протокол Комитета по противодействию коррупции и судебным-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 27 апреля 2021 года). Данное предложение послужило созданию правовой основы для избрания суда по разрешению спора на основе свободной автономии субъектов правоотношений;

предложение о необходимости отказа в признании и исполнении решений суда иностранного государства в случаях, когда сторона представляет доказательства, подтверждающие разрешение спора судом иностранного государства, не имеющим на то полномочия использовано при

разработке пункта 7 части первой статьи 255 Экономического процессуального кодекса Республики Узбекистан и пункта 7 части первой статьи 370 Гражданского процессуального кодекса Республики Узбекистан (протокол Комитета по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 27 апреля 2021 года). Данное предложение послужило разъяснению оснований для признания и исполнения решений суда иностранного государства в Республике Узбекистан путем определения его международной подсудности.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
LIST OF PUBLISHED WORKS
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ

I бўлим (I часть; I part)

1. Аллаёров Ж.Т. Ваколатни белгилаш тўғрисидаги битимга (пророгацион битим) оид айрим масалалар // «Хуқуқий тадқиқотлар» электрон журнали (www.tadqiqot.uz). №5 2019. – Б.4-7. (12.00.00; №19).

2. Аллаёров Ж.Т. Халқаро фуқаролик процессинг халқаро хусусий ҳуқуқда тутган ўрни // «Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили» илмий журнали. №2 2020. – Б.63-67. (12.00.00; №9).

3. Аллаёров Ж.Т. Халқаро судловлиқка оид қоидалар қўллашнинг айрим масалалари // Юридик фанлар ахборотномаси илмий журнали. №2 2020. – Б.113-117. (12.00.00; №20).

4. Аллаёров Ж.Т. Халқаро судловлиқ тўғрисидаги келишув ва lis pendes қоидалари // Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги – ЎЗА Илм-фан бўлими (электрон журнал). 2021 йил февраль сони. Тошкент, 2021. (12.00.00).

5. Allayorov J. T. Current trends in international jurisdiction // Asian Journal of Research № 1-3, 2021. –P.19-22. IMPACT FACTOR SJIF:6,3, IFS: 6,83 www.journalofresearch.asia <http://dx.doi.org/10.37057/2433-202x> OSAKA, JAPAN.

6. Аллаёров Ж.Т. Халқаро судловлиқ тўғрисидаги келишувнинг юридик табиати // Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations Special Issue – 1 (2021) / ISSN 2181-1415.–Б. 71-76.

7. Аллаёров Ж.Т. Халқаро судловлиқ институтининг умумий тушунчаси // Ҳуқуқ устуворлиги: Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар даврида замонавий ёндашув / Халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ, 2020. –Б. 107-111.

8. Аллаёров Ж.Т. Чет давлат судининг ҳал қилув қарорини тан олиш ва ижрога қаратишда халқаро судловлиқ билан боғлиқ айрим масалалар // “Ўзбекистонда судлар фаолияти ва суд ҳужжатлари ижроси: уйғунлиги, бугунги ҳолати ва истиқболлари” мавзусидаги Республика илмий-амалий онлайн конференцияси // – Тошкент, ТДЮУ, 2020. –Б. 177-181.

9. Аллаёров Ж.Т. Кўчмас мулкка оид суд ишларида халқаро судловлиқ масалалари // Ўзбекистон Республикасида хусусий мулкни ҳимоя қилишни такомиллаштириш: қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти муаммолари / Республика илмий-амалий конференцияси мақолалари тўплами. –Т.: ТДЮУ, 2020. –Б 82-86.

10. Allayorov J. T. Legal analysis of international and internal jurisdiction // Multidiscipline Proceedings of Digital fashion conference. Seoul, Republic of Korea, ISSN:2466-0744. Vol. ,1 No. 1., 2021. P.111-113.

II бўлим (II часть; II part)

1. Аллаёров Ж.Т. Халқаро судловлилик тўғрисидаги электрон битимнинг ҳақиқийлиги // Суд ҳокимияти органлари фаолиятини рақамлаштиришнинг долзарб масалалари / Халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. Тошкент, ТДЮУ, 2020 –Б. 127-130.

2. Allayorov J. T Models of international jurisprudence // Pindus Journal Of Culture, Literature, and LTE. ISSN: 2792–1883 Volume 6, 2021. –P.63-66. IMPACT FACTOR SJIF 6,8 <https://literature.academicjournal.io/>.

3. Allayorov J. T. Some issues related to establishing international jurisdiction // International journal of conference series on education and social sciences. Bursa, Turkey, ISSN 2717-7076. Vol. 1 No. 1., 2021. P. 115-118.

Автореферат ТДЮУ «Юридик фанлар Ахборотномаси» журнали таҳририятида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, рус ва инглиз тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Босишга рухсат этилди: 06.01.2022
Бичими: 60x84 1/8 «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табағи 3. Адади: 100. Буюртма: № 02

100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 74.
Тел.: +998 90 9722279, www.tiraj.uz

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.